

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Vladimír Sommer

Obchodní firma, koncepce právní úpravy a ochrana

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Stanislava Černá, CSc.

Katedra: Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31. srpna 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 31. srpna 2010

Vladimír Sommer

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat paní prof. JUDr. Stanislavě Černé, CSc. za cenné připomínky a rady, které mi poskytla v průběhu vypracování této diplomové práce.

Obsah

Obsah	4
Úvod.....	6
1. Historie obchodní firmy.....	9
1.1 Firma dle rakouského Obecného zákoníku obchodního.....	9
1.1.1 Pojem firma.....	9
1.1.2 Právní povaha firmy a právo k ní.....	10
1.1.3 Tvorba firmy, její vznik a zánik.....	11
1.1.4 Stará firma.....	12
1.1.5 Ochrana firmy.....	13
1.1.6 Závěrem k předválečné právní úpravě.....	14
1.2 Období let 1951 až 1989.....	15
1.3 Návrat k obchodní firmě po roce 1989.....	15
1.4 Obchodní jméno podle nového Obchodního zákoníku.....	16
2. Obchodní firma v současnosti.....	19
2.1 Pojem obchodní firma.....	19
2.1.1 Základní znaky a právní povaha firmy.....	19
2.1.2 Co firma není.....	21
2.1.3 Obchodní firma a podnik.....	22
2.2 Subjektivní právo k obchodní firmě.....	23
2.2.1 Povaha práva k firmě.....	23
2.2.2 Obsah práva k firmě.....	24
2.2.3 Vznik práva k obchodní firmě.....	25
2.2.4 Zánik práva k obchodní firmě.....	28
2.3 Struktura a tvorba obchodní firmy.....	31
2.3.1 Obecně o struktuře a obsahu obchodní firmy.....	31
2.3.2 Obecně o tvorbě obchodní firmy.....	33
2.3.3 Obchodní firma podnikatele fyzické osoby.....	43
2.3.4 Obchodní firma podnikatele právnické osoby.....	44
2.3.5 Stará firma.....	45
2.3.6 Jméno společníka v obchodní firmě.....	49
2.3.7 Obchodní firma člena koncernu.....	52
2.4 Užívání obchodní firmy.....	52
2.4.1 Oprávnění podnikatele užívat firmu jeho omezení.....	52
2.4.2 Užívání firmy na základě licence?.....	54
2.5 Přejíždění a převod obchodní firmy.....	55
2.5.1 Přejíždění obchodní firmy.....	55
2.5.2 Přejíždění obchodní firmy.....	56
2.6 Ochrana obchodní firmy.....	56
2.6.1 Ochrana poskytovaná firemním právem.....	57
2.6.2 Ochrana poskytovaná právem nekalé soutěže.....	60
3. Obchodní firma v návrhu nového občanského zákoníku.....	62
3.1 Nový občanský zákoník.....	62
3.2 Obecná charakteristika firmy.....	63
3.2.1 Pojem obchodní firma.....	63

3.2.2 Právní povaha obchodní firmy a subjektivního práva k ní	63
3.3 Struktura a tvorba obchodní firmy	64
3.3.1 Obecně o tvorbě obchodní firmy	64
3.3.2 Tvorba nové obchodní firmy v jednotlivých případech.....	65
3.3.3 Jméno osoby v obchodní firmě	66
3.4 Stará obchodní firma.....	67
3.4.1 Obecné nabytí obchodní firmy	68
3.4.2 Přejechod obchodní firmy.....	70
3.5 Ochrana obchodní firmy	70
3.5.1 Systém absolutní ochrany	71
Závěr	72
Seznam použitých zkratk	75
Seznam použité literatury a pramenů.....	76
1. Učebnice, komentáře, monografie	76
2. Odborné články	77
3. Judikatura.....	78
4. Právní předpisy	80
Shrnutí.....	Chyba! Záložka není definována.
Abstract	81
Klíčová slova	83
Key words	83

Úvod

Obchodní firma představuje tradiční institut obchodního práva mnoha zemí ve středoevropském prostoru¹. Firma je nehmotným statkem, a jako taková je také předmětem zájmu práva průmyslového vlastnictví², kde jsou práva k ní systematicky řazena mezi práva na označení. Pro svoji povahu prvku, který má označovat, tedy individualizovat, svého nositele a představovat pro ty, kteří jsou adresáty jeho právních jednání, spolehlivý identifikátor, vyžaduje, aby byla právně upravena pravidla její tvorby, vzniku, užívání, nakládání s ní a v neposlední řadě její ochrany před neoprávněnými zásahy ze strany třetích osob.

Znalost a dodržování těchto základních pravidel je podle mého názoru pro praxi důležitá, avšak je často podceňována. Důsledkem toho je rozšířené nesprávné chápání a používání tohoto pojmu nejen laickou, ale i částí odborné veřejností. V jednom z komentářů k obchodnímu zákoníku se pak můžeme dočíst, že obchodní firma je subjektem³. Nelze se pak ani divit, že složitější otázky, které vyvstanou při podrobnější analýze ustanovení obchodního zákoníku, která firmu upravují, jsou v odborné literatuře povětšinou ponechávány bez odpovědi.

Toto téma jsem si tedy vybral proto, abych se s problematikou obchodní firmy podrobněji seznámil, analyzoval její minulost, současný stav i pravděpodobnou budoucnost, upozornil na obtížné a sporné části právní úpravy a vyjádřil k nim své vlastní stanovisko. Chci se zaměřit na hlubší otázky, kterým není podle mého názoru dávána dostatečná pozornost. V neposlední řadě bych se také chtěl pokusit najít důvody, které vedly zákonodárce, při formulaci ustanovení upravujících obchodní firmu.

---

¹ Například v SRN je obchodní firma upravena v ustanoveních § 17 až § 37a HGB, velmi podobnou úpravu najdeme také v Rakousku v ustanoveních § 17 až § 37 UGB. Polskému právu je pojem firma znám rovněž a její úprava je obsažena v článcích 43¹ až 43¹⁰ tamního občanského zákoníku. Slovenský obchodní zákoník obsahuje v ustanoveních § 8 až § 12 úpravu obchodního jména, stejnou, která byla v České republice účinná do 31. 12. 2000, jež ovšem, jak později uvidíme, vykazuje značné podobnosti s úpravou obchodní firmy.

² Dvátý, S., Toman, P.: Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, Linde, Praha 1999, str. 87. Zde je dlužno podotknout, že v publikaci se, vzhledem k době jejího vzniku, hovoří o obchodním jménu, ovšem toto tvrzení je možno vztáhnout i na obchodní firmu, a to z důvodu uvedeného v předchozí poznámce.

³ Svobodová, Y. in Koblíha I., Kalfus J., Krofta J. a další.: Obchodní zákoník – úplný text s komentářem, Linde, Praha 2006, str. 24.

V práci budu postupně analyzovat jednotlivá ustanovení relevantních předpisů a standardními výkladovými metodami se budu snažit objasnit znění právních norem, které z jejich textu vyplývají. Dále budu provádět srovnání minulých, současných a budoucích norem upravujících stejné sociálně-ekonomické vztahy. V menší míře budu vzájemně srovnávat i normy tuzemské a zahraniční.

V první kapitole této práce se budu zabývat historií právní úpravy firmy na našem území a to od přijetí rakouského všeobecného zákoníku obchodního ve druhé polovině 19. století až do účinnosti velké novely obchodního zákoníku, která přinesla současnou právní úpravu. Činím tak proto, že se domnívám, že předválečná právní úprava a rovněž současná právní úpravě bezprostředně předcházející úprava obchodního jména mohou být i dnes cennými zdroji inspirace při výkladu firemního práva.

Druhá kapitola se bude v šesti částech zabývat současným firemním právem. První její podkapitola bude věnována vysvětlení pojmu obchodní firma, popisu jeho znaků a vymezení jeho vztahu k jiným právním pojmům, se kterými může být nesprávně zaměňován. Druhá podkapitola naváže obecným popisem povahy a obsahu subjektivního práva podnikatele k jeho firmě. Budou zde zodpovězeny také otázky týkající se vzniku, podmínek existence a zániku takového práva. Další podkapitola bude věnována problematice struktury a tvorby obchodní firmy. Budou zde vyloženy jednotlivé principy, které tvorbu firmy ovládají. Dále popíšu jednotlivé zvláštní případy tvorby firmy, jako je například tzv. stará firma, nebo případ, kdy je ve firmě právnické osoby obsaženo jméno společníka. Čtvrtá podkapitola v pořadí bude zaměřena na problematiku užívání firmy. Pokusíme se v ní odpovědět na otázku, jakým způsobem má být firma užívána a zda je možné k jejímu užívání poskytnout licenci. Pátá podkapitola bude pojednávat o podmínkách převodu a přechodu firmy. Konečně v šesté podkapitole si řekneme něco o právní ochraně práva k firmě před neoprávněnými zásahy a také o ochraně práv jiných osob než majitele firmy před zásahy do jejich práv neoprávněným užíváním firmy jejím nositelem.

Třetí kapitola bude věnována budoucí právní úpravě obchodní firmy, která má být obsažena v připravovaném občanském zákoníku. Při výkladu budu používat popisně-srovnávací metodu, kdy budu věnovat pozornost jen těm partiím nové právní úpravy, které se od té současné věcně odlišují. Výklad bude rozdělen do pěti podkapitol. První bude obsahovat několik obecných vět o návrhu nového občanského kodexu a o

systematickém zařazení firemního práva v něm. Druhá podkapitola vysvětlí posun, k jakému dochází v otázce právní povahy firmy a práva k ní. Třetí podkapitola má za cíl osvětlit budoucí podobu pravidel tvory firmy v různých případech. Čtvrtá podkapitola popíše problematiku tzv. staré firmy. Konečně poslední, pátá, podkapitola je věnována změnám k jakým dojde v oblasti ochrany obchodní firmy.

V závěru práce se pokusím zhodnotit současnou i připravovanou právní úpravu obchodní firmy a zaujmou k ní kritické stanovisko. Nedílnou součástí této partie práce bude i formulace mých doporučení, jakým směrem by zákonodárce měl zaměřit svoji pozornost při případných úpravách návrhu nového občanského zákoníku.

Práce vychází z právního stavu k 31. srpnu 2010.

1. Historie obchodní firmy

Náš výklad o historii obchodní firmy začneme rakouským Obecným zákoníkem obchodním z roku 1863, neboť dosahoval vysokých kvalit, platil na našem území po velmi dlouhou dobu a může nás dodnes inspirovat při výkladu firemního práva. Starší historii firemního práva jsem se rozhodl nezabývat vzhledem k tomu, že tato práce není svým zaměřením právně historická, ale má pojednávat o části platného práva a rozbor minulých právních úprav má pouze napomoci hlubšímu pochopení zkoumané problematiky. Starší právní úpravy, podle mého názoru, v tomto směru nemohou znamenat žádný další přínos. Rovněž právní úpravy účinné mezi lety 1950 a 1989 nemohou pro svou nepropracovanost sloužit výše uvedenému účelu a proto o nich bude pojednáno jen pro úplnost a velmi stručně. Naopak úprava obchodního jména obsažená v původním znění zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku tento účel naplňuje a tudíž jí bude věnována větší pozornost.

1.1 Firma dle rakouského Obecného zákoníku obchodního

1.1.1 Pojem firma

Ustanovení o obchodních firmách obsažená v oddíle třetím zákona č. 1/1863 ř. z., obecného zákoníku obchodního se nevztahovala na všechny kupce⁴, ale pouze na kupce plného práva. Těmi byli jednak kupci a společnosti platící přímou daň z výdělku přesahující určitou výši, ovšem mimo obchodníky a společnosti podomovní a dále pak společnosti s ručením omezeným⁵. Firma tak představovala, spolu s dalšími, prvek, který odlišoval kupce plného a neúplného práva.

Článek 15. zmíněného zákona stanovil, že „*Firma kupcova jest jméno, pod kterým obchod provozuje a podpis svůj dává*“. Z toho je zřejmé, že firma byla označením kupce, při jeho obchodní činnosti a při právních úkonech, které při ní prováděl. Nedá se obecně říci, že by byla označením subjektu práva, neboť tehdejší

---

⁴ V současném obchodním právu je odpovídajícím pojmem podnikatel.

⁵ Randa, A.: Soukromé obchodní právo rakouské, vydání třetí, J. Otto, Praha 1908, str. 79.

právo nepřiznávalo postavení právního subjektu osobním obchodním společnostem, přestože se jednalo o kupce. V žádném případě firma sama nebyla subjektem práva, který by existoval vedle kupce jednotlivce, nebo který by se snad dal ztotožňovat s obchodní společností.

Kupec měl právo a zároveň povinnost činit právní úkony, které souvisely s jeho, dnes bychom řekli, podnikatelskou činností, pod svou firmou. Nesměl při tom používat jiných označení. Ovšem při označování zboží, provozoven apod. mohl užívat i jiná označení, jako např. ochranné známky nebo názvy závodů⁶. Tyto označení bylo třeba od firmy odlišovat, přestože mohla mít stejné znění jako firma. Měla však jiný právní režim a normy firemního práva se na ně nevztahovaly.

1.1.2 Právní povaha firmy a právo k ní

Pokusme se teď odpovědět na otázku, jaká byla právní povaha firmy podle této právní úpravy. Tehdejší soukromé právo vycházelo ze širokého pojetí vlastnického práva. Ustanovení § 285 ABGB totiž stanovilo, že za věc v právním smyslu je třeba považovat „*vše, co se liší od osoby a slouží potřebě člověka*“⁷. Tuto definici věci firma nepochybně splňovala, neboť nebyla subjektem práva (osobou) a zároveň sloužila potřebám člověka – k identifikaci kupce při jeho obchodní činnosti a při činění právních úkonů. Takto definované věci se dle ustanovení § 292 ABGB dělily na věci hmotné, které byly uchopitelné smysly, a věci nehmotné, kterými byly všechny věci ostatní. Firma jako určité abstraktní označení byla věcí nehmotnou, smysly uchopitelný byl vždy pouze substrát, pomocí kterého byla zachycena (např. papír a inkoust). Její existence nebyla na existenci tohoto nosiče závislá. Můžeme tedy uzavřít, že firma byla podle této právní úpravy věcí v právním smyslu, a to věcí nehmotnou.

Nyní vyvstává otázka, jaká byla povaha subjektivního práva kupce k jeho obchodní firmě. Podle ustanovení § 355 ABGB byly všechny věci, tudíž i firma, způsobilé být předmětem vlastnického práva. Podle ustanovení § 353 ABGB vše, co někomu náleželo, bylo jeho vlastnictvím. Výše zmíněný čl. 15. AHGB firmu kupci

---

⁶ Tamtéž, str. 98.

⁷ Jsem si vědom, že toto široké zákonné vymezení věci bylo pod vlivem německé soukromoprávní teorie výkladem zúženo, ale rozhodl jsem se vycházet čistě z textu Všeobecného obchodního zákoníku a původních záměrů jeho autorů.

jednoznačně přisuzoval (přívlastek přivlastňovací „*kupcova*“) a ta byla proto v důsledku uvedených ustanovení občanského zákoníku objektem jeho vlastnického práva. Tato skutečnost dávala právu kupce k jeho firmě povahu absolutního práva působícího erga omnes a ten byl výlučně oprávněn ji užívat a s ní nakládat. Byl také oprávněn žádat, aby nikdo jiný do jeho práva k firmě nezasahoval. O tom se ale podrobněji zmíníme až v partiích věnovaných ochraně firmy.

Vzhledem k tomu, že firma plnila funkci označení právního subjektu a byla tak vlastně analogií rodinného jména a příjmení, nemělo právo k ní čistě majetkový charakter, ale z uvedených důvodů vykazovalo i určité osobnostní rysy. Touto povahou firmy bylo vlastnické právo k firmě poněkud modifikováno. Další modifikace pak plynuly přímo z ustanovení Všeobecného zákoníku obchodního. Toto se projevovalo zejména v oblasti nakládání s firmou, které bylo silně omezeno. Dá se říci, že firma byla připoutána k svému nositeli a ten ji nemohl bez dalšího převést na jiného. Déle se tato specifická povaha firmy a práva k ní projevovала v oblasti její ochrany. Podrobněji o těchto otázkách pojednáme dále v příslušných částech této kapitoly.

1.1.3 Tvorba firmy, její vznik a zánik

Firma musela být utvořena podle určitých pravidel, která byla odlišná pro kupce jednotlivce a pro obchodní společnosti. Dokonce pro různé právní formy obchodních společností platila odlišná pravidla. Dá se říci, že jejich společným jmenovatelem byla snaha o to, aby firma nepůsobila klamavě a nemohla u obecnstva vyvolat omyl, zejména pokud jde o právní formu podnikání, předmět podnikání, osoby na podnikání zúčastněné a jejich právní postavení.

Při tvorbě firmy bylo dále nutno dbát na to, aby nebyla zaměnitelná s jinou firmou, která již byla ve stejném místě nebo obci zapsána v obchodním rejstříku. V témž místě, resp. v též obci nesměly být stejně znějící firmy, třebaže by jejich nositelé provozovaly různé činnosti⁸.

Okamžik vzniku firmy a práva k ní byl odlišný pro kupce jednotlivce a pro obchodní společnosti. V prvním případě firma vznikala nezávisle na zápisu do

---

⁸ Tamtéž, str. 110.

obchodního rejstříku a to prvním použitím, v souladu se zákonem vytvořené, firmy k účelu, pro který byla určena. Existence firmy již před zápisem do obchodního rejstříku v tomto případě můžeme dovodit z dikce čl. 19. AHGB, jenž dává kupci povinnost ohlásit svou firmu příslušnému rejstříkovému soudu. Zápis zjevně neměl konstitutivní povahu, firma již musela existovat před ním. Na otázku kdy konkrétně firma a právo k ní vznikaly, nám dává odpověď čl. 15. AHGB. Vyplývá z něj, že firmou se stalo jméno, kterým se kupec označil při provozování obchodu a začal jej užívat k podpisování právních úkonů. Stalo se tak již jeho prvním užitím, neboť ze zákonných ustanovení není možno dovodit nutnost dlouhodobějšího, resp. opakovaného užívání určitého označení k tomu, aby se stalo obchodní firmou. Naproti tomu je možno dovodit, že označení, mělo-li se stát firmou, muselo být utvořeno podle výše zmíněných pravidel pro tvorbu firmy. Jestliže zákon stanovil pravidla, které musela firma splňovat, pak označení které je nesplňovalo, se nemohlo firmou stát. Ve druhém případě firma vznikala zápisem společnosti do obchodního rejstříku. Tímto okamžikem vznikal kupec obchodní společnost jako subjekt práva a teprve tehdy mohl provozovat obchod, činit právní úkony a nést označení, které při tom používal. Také až od tohoto okamžiku mohl být subjektem práva k firmě.

Zánik firmy nebyl zákonem výslovně upraven. Ze způsobu vzniku firmy můžeme ale dovodit, že firma zanikala, v případě, že byla zapsána v obchodním rejstříku, okamžikem jejího výmazu. V druhém případě k jejímu zániku docházelo tehdy, když kupec nezapsaný v obchodním rejstříku ukončil provozování obchodu, který pod firmou vedl. Tímto okamžikem nebyl výmaz zápisu firmy z obchodního rejstříku, neboť ten nebyl konstitutivní, firma existovala nezávisle na něm.

1.1.4 Stará firma

Rakouská právní úprava počítala i s tzv. starou firmou. Označovala se tak firma, která byla utvořena a používána jedním kupcem a pak z nějakého důvodu v nezměněném znění byla převedena nebo s nástupnickým dodatkem přešla na jiného kupce. Umožnění existence staré firmy bylo výjimkou ze zásady pravdivosti firmy⁹.

---

⁹ Tamtéž, str. 105.

Smyslem existence této právní úpravy bylo umožnit kupci, aby když nabyl podnik, s nímž byly ponejvíce spojeny vlastnosti jeho výrobků a služeb, mohl užívat označení, které zákazníci měli s tímto podnikem a jeho produkty spojeny a takto těžit z dobré pověsti staré firmy. Podmínkou nabytí firmy tímto způsobem proto bylo současné nabytí podniku. Převod nebo přechod firmy bez odpovídající změny vlastnictví živnosti nebyl zákonem dovolen. K vedení staré firmy bylo dále třeba výslovného souhlasu předchozího vlastníka živnosti, nebo jeho dědiců. Firma rovněž mohla zůstat nezměněna v případě, že se změnil okruh společníků živnosti. Pouze v případě, že určitá osoba přestala být společníkem a její jméno bylo obsaženo ve firmě, bylo nutno jejího výslovného souhlasu k zachování tohoto znění firmy.

1.1.5 Ochrana firmy

Konečně bychom se měli zmínit o ochraně práva k firmě, kterou tehdejší objektivní právo poskytovalo. Systémy ochrany existovaly dva. Prvním byla absolutní ochrana poskytovaná ustanoveními Všeobecného zákoníku obchodního upravujícími firmu. Druhým systémem poskytujícím firmě relativní ochranu bylo právo proti nekalé soutěži upravené v zákoně č. 111/1927 Sb. z. a n., O ochraně proti nekalé soutěži. V obou případech bylo rozhodující právo priority. Chráněna byla ta ze dvou zaměnitelných nebo shodných firem, která vznikla dříve. O tom kdy docházelo ke vzniku firmy a práva k ní již bylo pojednáno výše.

První systém ochrany byl použitelný za všech okolností, kdy došlo k neoprávněnému zásahu do práva k firmě. Nezáleželo na tom, zda byl rušitel kupcem, ani zda mezi ním a poškozeným existoval soutěžní vztah, ani zda k rušení došlo při hospodářské soutěži. Poškozený se mohl u soudu domáhat, aby bylo rušiteli uloženo upustit od závadné činnosti a nahradit škodu touto činností vzniklou. Soud dále mohl rušiteli uložit, aby na své náklady zveřejnil rozsudek, kterým bylo žalobci vyhověno. Zajímavé je, že ochranu mohl firmě soud poskytnout i z úřední moci, bez podání žaloby. Dělo se tak podle ustanovení čl. 26. AHGB, které dávalo soudu pravomoc ukládat pořádkové tresty těm, kdo užívají firmu v rozporu s ustanoveními Všeobecného

obchodního zákoníku. Podmínkou ovšem bylo, že se soud o porušování práva k firmě nějakým způsobem dověděl.

Podmínkou použitelnosti druhého systému ochrany firmy, tedy práva nekalé soutěže, bylo to, že vlastník firmy i rušitel byli kupci a že mezi nimi existoval soutěžní vztah. Takový požadavek plynul z generální klauzule nekalé soutěže, jejíž naplnění bylo nutnou a zároveň postačující podmínkou poskytnutí ochrany. Zásah do práva k firmě však často nejen, že naplňoval generální klauzuli nekalé soutěže, ale také některou ze speciálních skutkových podstat. Nejčastěji se mohlo jednat o skutkovou podstatu „*zneužívání podnikových značek a zevnějších zařízení podniku*“, v jejíž definici se s ochranou firmy výslovně počítalo. Poškozený vlastník firmy byl po rušiteli oprávněn požadovat, aby změnil shodnou nebo zaměnitelnou firmu nebo aby mu nahradil škodu zásahem do práva k firmě vzniku.

Stejný právní předpis firmě poskytoval i trestněprávní ochranu. Nacházela se v něm ustanovení o přestupcích a přečinech proti právu nekalé soutěže. Jedno z nich neslo název „*přečin zneužívání podnikových značek a zevnějších zařízení podniku*“ a trestný podle něj byl, mimo jiné, ten kdo v úmyslu vyvolat záměnu v zákaznickém styku s firmou užívanou po právu již jiným soutěžitelem, užil jména, firmy nebo zvláštního označení podniku způsobem, který byl způsobilý tuto záměnu vyvolat.

1.1.6 Závěrem k předválečné právní úpravě

Právní úprava firmy obsažená ve Všeobecném obchodním zákoníku byla podle mého názoru velmi propracovaná a svědčí o rozkvětu soukromého práva na našem území v době své účinnosti. O její kvalitě vypovídá i to, že v prakticky nezměněné podobě je dodnes platná a účinná v Rakousku a ve Spolkové republice Německo¹⁰. Judikatura z ní vycházející je dodnes použitelná a může nám velmi pomoci při výkladu a pochopení současného firemního práva, jak ostatně uvidíme v dalších částech této práce.

---

¹⁰ Pelikánová, I. in Pelikánová I., Koblíha, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, Linde, Praha 1994, str. 46.

1.2 Období let 1951 až 1989

Po nastolení komunistického režimu v roce 1948 došlo k postupnému úpadku soukromého práva. V procesu tzv. právnické dvouletky byl vytvořen nový občanský zákoník (zákon č. 141/1950 Sb.), který zrušil s účinností od 1. 1. 1951 staré rakouské kodexy občanského a obchodního práva, které byly do té doby stále v platnosti. Tím na několik desítek let obchodní firma zmizela z našeho právního řádu, neboť její úprava nebyla do nového občanského zákoníku převzata. V nových podmínkách státem řízené ekonomiky, kde neexistovala pluralita tržních subjektů a tedy ani hospodářská soutěž totiž existence podrobnějších pravidel upravujících označení ekonomických subjektů a jejich ochranu nebyla potřebná.

Nejblíže úpravě obchodní firmy měla velice stručná ustanovení zákona č. 141/1950 Sb. vztahující se k názvu právnické osoby a jeho ochraně, která bylo možno nalézt v § 18 až § 22 tohoto kodexu.

Úpravu podobné problematiky obsahoval i zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, a to ve vztahu k socialistickým organizacím. Stanovil, že každá socialistická organizace musí mít při svém zřízení určen název, který nesmí být zaměnitelný s názvem jiné organizace.

1.3 Návrat k obchodní firmě po roce 1989

Po politických změnách v roce 1989 došlo k návratu k tržnímu hospodářství. To si vyžádalo i obnovu obchodního práva, která byla provizorně realizována novelizací již výše zmíněného hospodářského zákoníku a dále také přijetím zákona č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů. Tyto změny znamenaly návrat k firemnímu právu.

První ze zmíněných zákonů obsahoval v nově formulovaných ustanoveních § 5 úpravu obchodního názvu (firmy) organizace. Bylo stanoveno, že organizace provozují svoji podnikatelskou činnost pod tímto svým obchodním názvem (firmou), které musí být zřetelně odlišné od jiných obchodních názvů (firem). Zaměnitelná firma, která by mohla uvádět v omyl, nesměla být zapsána do podnikového rejstříku.

Dále bylo významné zakotvení právní ochrany obchodního názvu (firmy) před nedovoleným užíváním. Poškozený se v takovém případě mohl domáhat jednak upuštění od dalšího rušení a dále také náhrady škody. Každý, jehož zájmy byly dotčeny zápisem firmy v rozporu s ustanoveními firemního práva, se mohl domáhat toho, aby takový zápis byl vymazán.

Hospodářský zákoník znal i starou firmu, když stanovil, že jméno bývalého společníka nebo člena organizace, může být ve firmě i nadále uváděno pouze s jeho souhlasem.

Zákon o soukromém podnikání občanů obsahoval velmi stručnou úpravu obchodního názvu (firmy) fyzické osoby. Ve výsledku to znamenalo, že obchodní název (firmu) měli všichni podnikatelé – všechny organizace a všechny podnikající fyzické osoby.

Zřejmě hned na první pohled nás napadne otázka, proč zákonodárce mluví tak komplikovaně o „*obchodním názvu (firmě)*“ a nepoužívá jednoduše výraz firma. Je tomu tak nejspíše proto, že za dobu trvání komunistického režimu a diskontinuity obchodního práva tento výraz ztratil původní význam a začal se požívat spíše jako synonymum pro podnikatele. Zákonodárce chtěl tímto způsobem vyjádřit, že se jedná o název subjektu práva a nikoliv o subjekt sám.

1.4 Obchodní jméno podle nového Obchodního zákoníku

Dne 1. ledna 1992 nabyl účinnosti zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, který zrušil výše zmíněné předpisy prozatímně upravující obchodně právní materii. Pro označení, pod kterým podnikatel činí právní úkony při své podnikatelské činnosti, zavedl termín „*obchodní jméno*“. Termín firma byl na poměrně dlouhou dobu zcela opuštěn. Stalo se tak proto, že autoři kodexu dospěli k závěru, že když s tímto výrazem začal být spontánně spojován nesprávný pojem, bude lepší tuto situaci akceptovat a zvolit raději termín jiný¹¹. Podle mého názoru toto řešení nebylo vhodné, správnější by naopak bylo striktně se přidržit tradiční terminologie, což by jistě napomohlo k vymýcení nesprávného užívání výrazu a chápání pojmu firma.

---

¹¹ Pelikánová, I.: Firemní právo v novém obchodním zákoníku, Právní praxe v podnikání, 1993, č. 6.

Po věcné stránce ale bylo pozitivní, že právní úprava byla podrobnější, a to zejména pokud jde o ustanovení týkající se tvorby obchodního jména, jeho ochrany a starého obchodního jména.

Pokud bychom měli stručně shrnout hlavní charakteristiky obchodního jména a všimnout si koncepčních rozdílů oproti předválečnému firemnímu právu, dospějeme k níže uvedeným závěrům.

Odlišná byla předně právní povaha obchodního jména. Vzhledem k úzkému pojetí věci, ze kterého vychází zákon 40/1964 Sb., Občanský zákoník, nebylo věcí v právním smyslu, ale bylo nehmotným statkem¹². Subjektivní právo k němu pak nebylo právem vlastnickým, ale zvláštním právem k nehmotnému statku, které ovšem s vlastnickým právem vykazovalo významný společný rys. Bylo stejně jako právo vlastnické právem absolutním. Jeho obsahem bylo zejména oprávnění podnikatele obchodní jméno užívat a zároveň se každému neoprávněnému uživateli obchodního jména vzepřít¹³. Tento rozdíl však neměl podle mého názoru zásadnější praktický význam. Při nakládání s obchodním jménem nebo při jeho ochraně nebylo třeba vzhledem k existenci výslovné právní úpravy vztahující se na tyto případy uvažovat o jeho právní povaze.

Daleko důležitějším rozdílem byla skutečnost, že obchodní jméno měl nyní každý podnikatel, nikoliv pouze ten který splňoval určité podmínky. Nebyla žádná povinnost nechat zapsat obchodní jméno do obchodního rejstříku. Ve spojitosti se zákazem zaměnitelnosti obchodních jmen, se toto řešení nejevilo jako vhodné. Zásadě nezaměnitelnosti, která navíc byla nově formulována ne jen pro území jedné obce, ale daleko silněji pro celé území České republiky, tak prakticky nebylo možné dostát u podnikatelů, kteří se nezapisovali do obchodního rejstříku¹⁴.

Naopak shodné rysy s předválečným obchodním kodexem můžeme spatřovat v podrobnější právní úpravě starého obchodního jména a omezené převoditelnosti obchodního jména. Stejně tak propracovanější úprava absolutní ochrany obchodního jména odkazuje k předválečnému obchodnímu zákoníku.

---

¹² Pelikánová, I. in Pelikánová, I., Koblíha, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, Linde, Praha 1994, str. 46.

¹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 513/1991 Sb., Obchodnímu zákoníku.

¹⁴ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. aktualizované vydání, Linde, Praha 2003, str. 136.

Tato právní úprava byla nahrazena v současnosti platnou a účinnou právní úpravou. Znamenalo to nejen návrat k termínu obchodní firma, ale i nezanedbatelné věcné změny. Nicméně jejich charakter je takový, že judikatura vztahující se k obchodnímu jménu je i nadále použitelná pro výklad současného firemního práva, čehož budeme v dalších částech práce hojně využívat. V době účinnosti této právní úpravy totiž vzniklo mnoho rozhodnutí, která řešila zásadní otázky firemního práva.

2. Obchodní firma v současnosti

2.1 Pojem obchodní firma

Aktuálně platná a účinná úprava firemního práva se nachází v ustanoveních § 8 až § 12 Obchz. S účinností od 1. ledna 2001 nahradila tamtéž umístěnou úpravu obchodního jména. Tím došlo k návratu tohoto pro středoevropské obchodní právo tradičního termínu do našeho právního řádu. Změna, které přišla, ale nebyla zdaleka jen terminologická, pojem obchodní firmy, jak dále uvidíme, se od pojmu obchodního jména v nevýznamných rysech odlišuje.

2.1.1 Základní znaky a právní povaha firmy

Zákon dnes firmu definuje jako „*jméno, pod kterým je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku*“. Firma je tedy, stejně jako podle dřívějších právních úprav, určitým označením („*jménem*“) subjektu práva. Rozhodně nesmí být s tímto subjektem zaměňována, jak se v běžné řeči děje. Jelikož není subjektem práva, není způsobilá nést práva a povinnosti ani činit právní úkony. Rovněž není možné, aby firma byla účastníkem řízení, neboť tím může být podle procesních právních předpisů pouze subjekt práva¹⁵. Z uvedeného plyne, že rozhodnutí, které by bylo adresováno firmě, a ukládalo jí povinnost, by bylo nicotným aktem, což správně dovodila judikatura.¹⁶

Ve výše uvedeném zákonném ustanovení vidíme tři základní znaky obchodní firmy – podnikatele, jeho zápis v obchodním rejstříku a konkrétní jméno pod, kterým je podnikatel v obchodním rejstříku zapsán. První znak znamená, že nositelem obchodní firmy je pouze podnikatel, nikdo jiný firmu mít nemůže. Druhým znakem je zápis do obchodního rejstříku. Firmu dnes oproti dřívější právní úpravě má pouze podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku, jiný podnikatel ji mít nemůže. Není přitom rozhodující, zda podnikatel teprve zápisem do obchodního rejstříku vznikl jako subjekt práva

---

¹⁵ Ustanovení § 19 O.S.Ř. a § 27 SprŘ.

¹⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 3. 1997, č. j. 7 A 155/94 -38.

(typicky obchodní společnost), nebo jako subjekt práva již existoval před zápisem (např. podnikatel fyzická osoba). Taktéž není rozhodující, zda se podnikatel měl povinnost nechat do obchodního rejstříku zapsat, nebo tak učinil dobrovolně. V obou případech se stává nositelem firmy. Třetí znak je třeba chápat tak, že obchodní firma je tvořena konkrétním slovním označením, které je pro daného podnikatele zapsáno v obchodním rejstříku. Z toho vyplývá, že zápis obchodní firmy do obchodního rejstříku má konstitutivní povahu, což bude podrobněji rozebráno v partiích věnovaných vzniku obchodní firmy.

Firma je objektem práva, není však věcí v právním smyslu. V tom se současná právní úprava odlišuje od té obsažené v rakouském všeobecném obchodním zákoníku. Příčinou tohoto stavu je úzké pojetí věci, které zastává současná teorie občanského práva. Ta za věci považuje výlučně „*hmotné předměty (res corporales) za předpokladu, že jsou ovladatelné a užitečné*“¹⁷. Je pravdou, že tato doktrinální definice věci prošla postupně určitým vývojem, který vedl k jejímu mírnému rozšíření. Takže například za věc v právním smyslu se nyní považují i ovladatelné přírodní síly¹⁸. Ani tak ale není možné pod ní podřadit obchodní firmu, která rozhodně není hmotným předmětem a ani nemůže být považována za ovladatelnou přírodní sílu.

Obchodní firma je za současného právního stavu zvláštním nehmotným statkem.¹⁹ O její nehmotné povaze není pochyb. Není ničím uchopitelným, ale pouze abstraktním označením, které sice může být vyjádřeno pomocí nějakého hmotného nosiče, ale nikdy s ním nebude totožné. Její existence na něm také nebude závislá. Podrobněji byla tato otázka řešena v historické části práce v pasáži věnované právní povaze obchodní firmy v rakouském a prvorepublikovém právu.

Zároveň ale firma představuje určitou majetkovou hodnotu, která má pro podnikatele nemalý význam. Jejím prostřednictvím je totiž vnímán svými obchodními partnery a zákazníky. Firma je proto součástí obchodního majetku podnikatele podle ustanovení § 6 ObchZ.

Účel firmy je v současnosti stejný, jako byl účel obchodního jména, nebo účel firmy podle všeobecného obchodního zákoníku. Je jí jednoznačně identifikovat

---

¹⁷ Knapp, V., Knappová, M. in Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J., et al.: Občanské právo hmotné. Svazek II. 4. vydání. ASPI, Praha 2006, str. 272.

¹⁸ Např. Hurdík, J. in Fiala, J. et al.: Občanské právo hmotné. 3. vydání. Masarykova univerzita, Brno 2002.

¹⁹ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. aktualizované vydání, Linde, Praha 2003, str. 105.

podnikatele při provádění právních úkonů a tím přispívat k právní jistotě v obchodním styku.

2.1.2 Co firma není

Na tomto místě bych chtěl znova, a naposledy, zdůraznit, že firma není subjektem práva a nesmí být zaměňována s pojmem podnikatel. Firma je pouze jeho označením. Je jí třeba od něj přísně odlišovat. V opačném případě se dopouštíme stejně hrubé chyby, jakou by bylo ztotožnění fyzické osoby s jejím jménem a příjmením. V tomto případě je tato neidentita naprosto zřejmá a asi není pravděpodobné, že by se této chyby někdo dopustil. O to více je zarážející, že pokud jed o firmu, k tomuto zaměňování stále dochází, a to nejen u laiků, ale i u profesionálů v oboru práva. Můžeme jen doufat, že postupem času dojde působením obnovené právní úpravy firmy k tomu, že tento výraz získá opět původní význam, a to i v obecném jazyce.

Dále je třeba firmu odlišovat od jiných označení, která podnikatel používá při své ekonomické činnosti, zejména pro označování svých provozoven a výrobků. Těmi jsou jednak registrovaná označení, která jsou formálně zapsána v určitém rejstříku. Do této kategorie spadají ochranné známky, označení původu a zeměpisná označení. Druhou kategorií tvoří neformální, nikde neregistrovaná obchodní označení, která podnikatelé v praxi užívají dokonce možná hojněji než prve jmenovaná formální označení. Tato označení mohou mít shodné znění jako obchodní firma. Přesto se ale jedná o naprosto odlišné předměty práva. Někdy jsou tato označení považována za obchodní firmu, která je zde údajně užívána k jinému účelu, než k provádění právních úkonů. Tento, podle mého názoru nesprávný, názor se objevuje i v odborné literatuře²⁰. Domnívám se, že obchodní firmu nelze užívat k jinému účelu, než je provádění právních úkonů. Žádné „jiné užívání firmy“ pak neexistuje. Této problematice se budu podrobněji věnovat na jiném místě této práce. Z toho, že označení užívané podnikatelem má shodné znění jako firma zapsaná v obchodním rejstříku, nelze automaticky usuzovat na to, že se jedná o firmu. Rozhodující je účel, ke kterému je toto označení použito, znění nehraje vůbec žádnou roli. Je-li účel takového označení jiný než

---

²⁰ Např. Večerková, E. in Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. I. díl., 1. vydání. Wolters Kluwer ČR, a.s. Praha 2009, str. 35.

identifikace podnikatele při provádění právních úkonů, nejedná se o obchodní firmu, ale podle okolností o některé z výše uvedených práv na označení. Toto rozlišování má význam zejména pro právní ochranu těchto označení před neoprávněnými zásahy ze strany třetích osob. Jelikož se nejedná o firmu, nevztahuje se na ně absolutní ochrana poskytovaná firemním právem, ale pouze relativní ochrana poskytovaná právem nekalé soutěže. Na registrovaná označení se navíc vztahuje absolutní ochrana poskytovaná zvláštními právními předpisy²¹.

V neposlední řadě musí být také obchodní firma odlišována od společného jména pod, kterým podniká více osob, aniž došlo k založení právnické osoby. Typicky se bude jednat sdružení podle ustanovení § 829 a nás. ObčZ. Obchodní zákoník v ustanovení § 10 odst. 2 výslovně stanoví, že toto jméno není obchodní firmou.

2.1.3 Obchodní firma a podnik

Obchodní firma je složkou podniku podle ustanovení § 5 Obchz a tvoří významnou složku jeho hodnoty²². Toto ustanovení výslovně říká, že podnikem je „soubor *hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání*“ a náleží k němu „*věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku ...*“. Obchodní firma je právě takovou nehmotnou složkou podnikání a jinou majetkovou hodnotou, která slouží k provozování podniku. Vždyť bez ní by podnikatel nemohl vůbec činit právní úkony, ke kterým při jeho podnikatelské činnosti dochází. Její hodnota spočívá v tom, že jejím prostřednictvím zákazníci identifikují podnikatele a jeho podnik. Do stejné kategorie složek podniku patří i jiná práva na označení, jejichž může podnikatel být majitelem.

Hodnota obchodní firmy jakožto statku, který je součástí majetku podnikatele, je vyjádřitelná v penězích. Určující pro její cenu je na prvním místě dobrá pověst podnikatele a jeho podniku v zákaznických kruzích, která se s ní pojí, neboť jejím prostřednictvím je podnikatel a jeho podnik identifikován u svých klientů. Dalšími, můžeme říci podpůrnými, faktory, které určují hodnotu obchodní firmy, jsou doba její

---

²¹ Zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví, zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení

²² Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. aktualizované vydání, Linde, Praha 2003, str. 105

existence a míra její známosti u zákazníků a obchodních partnerů podnikatele. O podpůrné faktory se jedná proto, že sama jejich existence nezaručuje vysokou hodnotu firmy. Platí totiž, že firma, která má špatnou pověst u zákazníků, je bezcenná, byť by existovala sebeděle a byla sebevíce známa. Pokud však už nějaká firma požívá dobrou pověst, pak doba její existence, a to nakolik se dostala do zákaznického povědomí, její hodnotu umocňuje.

2.2 Subjektivní právo k obchodní firmě

2.2.1 Povaha práva k firmě

V předcházející podkapitole jsme si ukázali, že obchodní firma podle současné právní úpravy není věcí v právním smyslu, ale je nehmotným statkem. Vzhledem k tomu, že podle současného občanského práva může být předmětem vlastnického práva pouze věc, právo podnikatele k jeho firmě není právem vlastnickým, ale zvláštním právem k nehmotnému statku. Stejně jako právo vlastnické však toto právo spadá do kategorie absolutních práv.

Nyní si všimněme jednotlivých shodných a rozdílných rysů u práva vlastnického a majetkového práva k firmě. První významnou shodou je už výše zmíněná absolutní povaha obou práv. To znamená, že toto právo účinkuje, stejně jako právo vlastnické, vůči všem subjektům práva odlišným od nositele firmy (*erga omnes*) a tyto osoby jsou povinny se zdržet se jakýchkoliv jednání, která by do něj zasahovala. Nejedná se o pouhé právo relativní, které by působilo jen mezi omezeným počtem subjektů práva. K vynucení povinnosti zdržet se zásahů do práva k obchodní firmě zavádí firemní právo systém absolutní ochrany firmy, o kterém si ale řekneme více až v příslušné podkapitole. K výkonu svého práva k firmě podnikatel nepotřebuje součinnost žádných dalších osob. Můžeme zde mluvit o přímém právním panství nad nehmotným statkem, stejně jako o něm mluvíme v souvislosti s vlastnickým právem k věci v právním smyslu.

Významným odlišným rysem je skutečnost, že právo k firmě není, na rozdíl od vlastnického práva, právem čistě majetkovým, ale vykazuje určité osobnostní rysy. Ty

jsou dány těsným sepětím firmy s osobou podnikatele a jeho podnikem, když ta je prostředkem jeho identifikace jako subjektu práva a tedy vyjadřuje jeho osobitost a odlišnost od jiných subjektů práva. Tyto osobnostní prvky se projevují v podobě omezení dispozičních oprávnění podnikatele k jeho obchodní firmě.

2.2.2 Obsah práva k firmě

Obsahem práva k firmě jsou jednotlivá oprávnění podnikatele, obdobně jako je tomu u vlastnického práva. Jejich, byť alespoň demonstrativní, výčet bychom v ustanoveních obchodního zákoníku hledali marně, takže si musíme pomoci výkladem za požití analogie s vlastnickým právem. Je ale třeba si uvědomit, že výčet i rozsah jednotlivých oprávnění je užší, což je dáno jednak už samotnou povahou firmy, která např. není způsobilá nést plody, a tedy nemůže být předmětem požívání, tak výslovnými zákonnými omezeními.

Prvním oprávněním je možnost podnikatele svoji firmu užívat. Meze tohoto užívání jsou dány jeho účelem. Při překročení těchto mezí již nejde o užívání firmy, ale o užívání jiného označení. Podnikatel však nemá pouze právo firmu užívat, má dokonce uloženu povinnost tak činit, jak je výslovně uvedeno v ustanovení § 8 odst. 1 ObchZ. Podrobněji bude o tomto významném oprávnění poreferováno v samostatné části práce.

Dalším z oprávnění, byť dosti omezeným z důvodů rozebraných výše, je možnost s firmou nakládat, zejména ji zcizit. Tedy převést ji smluvně na jiného podnikatele. Podnikatel tak smí učinit pouze, jsou-li splněny určité podmínky. V této souvislosti se mluví o vázaném převodu obchodní firmy. Tato problematika je složitější, a proto jí bude dále věnována samostatná část této práce, na tomto místě se spokojme jen s tímto všeobecným konstatováním. Dalším omezením, které plyne z vázanosti převodu firmy je nemožnost užít firmu, či právo k ní jako předmět zajišťovacího převodu práva za účelem zajištění závazku podle ustanovení § 553 ObčZ. Podnikatel také není oprávněn dát svou firmu do zástavy. V případě, že by mělo dojít k jeho realizaci, by totiž opět došlo k rozporu s principem vázaného převodu firmy. To je v rozporu s podstatou zástavního práva tak jak je vylíčena v ustanovení § 152 ObčZ a firma tak není způsobilou zástavou. Předmětem zástavního práva se firma může stát

pouze jako složka podniku, který je věcí hromadnou a předmětem zástavního práva se stát může. I tak ale ji subjekt nabývající podnik získá jen tehdy, když ji výslovně převezme. Pokud se tak nestane, firma po změně vlastnictví podniku zanikne.

Posledním oprávněním majitele firmy je oprávnění vzepřít se proti jakémukoliv neoprávněnému zásahu ze strany třetích osob do jeho práva k firmě. I o tomto oprávnění si pro obsáhlost materie řekneme více až ve zvláštní podkapitole.

2.2.3 Vznik práva k obchodní firmě

Určení přesného okamžiku, kdy právo k firmě vzniká, má velký význam z hlediska ochrany firmy a z hlediska posuzování její zaměnitelnosti s firmou jiného podnikatele. S jejím vznikem se totiž pojí právo přednosti²³. Od tohoto okamžiku nemá existovat firma, která by byla se zapsanou firmou zaměnitelná, nebo dokonce totožná. Od této chvíle je také zapsaná firma chráněna proti nedovoleným zásahům ze strany třetích osob.

Právo k firmě nemůže logicky vzniknout před vznikem samotné firmy jako objektu práva. Při absenci zákonných ustanovení, ze kterých by bylo možno dovodit okamžik vzniku práva k firmě později než při jejím vzniku, musíme dojít k závěru, že subjektivní právo k firmě vzniká současně s jejím vznikem. Okamžikem vzniku firmy je okamžik jejího zápisu (spolu se zápisem podnikatele, jako jejího nositele) do obchodního rejstříku. To vyplývá z ustanovení § 8 odst. 1 ObchZ, které říká, že obchodní firmou je název, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku. Bez tohoto zápisu tedy nejde hovořit o existenci firmy. Zápis do obchodního rejstříku zde má konstitutivní účinky, neboť od jeho okamžiku má podnikatel obchodní firmu zapsaného znění. Doba vzniku obchodní firmy a práva k ní je tímto způsobem stanovena shodně pro všechny podnikatele. Není rozhodující, zda zapisovaným subjektem je podnikatel fyzická osoba, nebo obchodní společnost, která je právnickou osobou a teprve tímto zápisem započne svou existenci jako subjekt práva. Tento názor

---

²³ Eliáš, K. in Eliáš, K. a kol.: Obchodní zákoník – Praktické poznámkové vydání, 4. přepracované a rozšířené vydání, Linde, Praha 2004, str. 78.

je možné najít i v odborné literatuře²⁴. To je rozdíl oproti předválečné právní úpravě, kde okamžik vzniku firmy byl stanoven diferencovaně pro kupce jednotlivce a pro obchodní společnosti. U prvních vznikalo právo k firmě zcela neformálně jejím prvním užitím, u druhých jejich zápisem do obchodního rejstříku. Právní úprava obchodního jména byla v tomto směru shodná s předválečnou a stanovila tedy také odlišný režim vzniku obchodního jména pro podnikatele fyzické osoby a pro osoby právnické.

Objevuje se však i jiný názor²⁵, který říká, že firma a právo k ní vzniká již před zápisem firmy a jejího nositele do obchodního rejstříku. Je prý tomu tak u obchodních společností a východiskem pro tento závěr je ustanovení § 64 ObchZ, který upravuje jednání jménem společnosti ještě před jejím zápisem do obchodního rejstříku, tedy před jejím vznikem jako právnické osoby a tedy před vznikem její právní subjektivity. Já se s tímto názorem neztotožňuji. Výše zmíněné ustanovení podle mého názoru pouze dovoluje osobě, která činí právní úkony vztahující se ke vznikající společnosti, činit tak jejím jménem, tedy pod názvem shodným s její budoucí firmou. Takový právní úkon pak nebude neplatný, ale bude zavazovat jednající osobu. Za firmu toto označení podle mého názoru při veškeré snaze považovat nemůžeme, neboť ustanovení § 8 odst. 1 ObchZ výslovně jako firmu označuje název, pod kterým je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku a dále jako označení pod kterým je povinen činit právní úkony. V tomto okamžiku ale k zápisu ještě nedošlo. Rovněž zde právní úkon nečiní podnikatel (obchodní společnost), neboť ta ještě neexistuje, ale nějaká blíže neurčená osoba. Z těchto důvodů mám za to, že před zápisem společnosti do obchodního rejstříku a jejím vznikem nemůže být řeč o existenci její obchodní firmy. Proti této úvaze by bylo možné namítat, že ustanovení § 64 odst. 1 ObchZ je vůči zmíněnému ustanovení § 8 odst. 1 ObchZ ve vztahu speciality, a tudíž se v tomto případě podle zásady *lex specialis derogat legi generali* použije místo něj. Já se však nedomnívám, že toto bylo skutečným úmyslem zákonodárce. Předně je nutné si ujasnit význam a účel ustanovení § 64 ObchZ. Toto ustanovení nemá za cíl zakládat právní subjektivitu společnosti před jejím zápisem do obchodního rejstříku, pouze dává možnost osobě od této společnosti odlišné činit právní úkony pod jejím jménem. Z těchto právních úkonů je však zavázána tato

---

²⁴ Večerková, E. in Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. I. díl., 1. vydání. Wolters Kluwer ČR, a.s. Praha 2009, str. 35.

²⁵ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. aktualizované vydání, Linde, Praha 2003, str. 112.

jednající osoba, v žádném případě zde ještě není dána právní subjektivita založené společnosti, která vznikne až zápisem do obchodního rejstříku v souladu s ustanovením § 64 odst. 1 ObchZ. Nemůže zde tudíž být řeč o přímém zastoupení společnosti, při kterém by skutečně šlo o jednání pod její firmou, ani zde nedochází k přímému jednání obchodní společnosti, kdy by také nepochybně šlo o jednání pod její firmou. Právní úkon zde činí třetí osoba od společnosti odlišná (nejde tedy o jednání společnosti) a zavazuje jím sebe sama (nejde tedy ani o přímé zastoupení), jen je jí k tomu z nějakého důvodu dovoleno užívat jméno budoucí společnosti. Tímto důvodem je, aby společnost po svém vzniku mohla do právních vztahů tímto jednáním založených snadno vstoupit, a to tak, že dojde-li ke schválení těchto jednání společníky nebo příslušným orgánem společnosti v určité lhůtě po vzniku společnosti, je zpětně fingoána její právní subjektivita od doby, kdy k právním úkonům došlo. Společnost se pak považuje za zavázanou z těchto právních úkonů od počátku. Takto je elegantně dosaženo toho, že společnost se stane zavázanou s právních úkonů učiněných před jejím vznikem, aniž by bylo nutno práva a povinnosti z těchto právních jednání vzešlá na společnost dodatečně zvlášť převádět a aniž by bylo nutno konstruovat nějakou odchylku od zásady, že právní subjektivita společnosti vzniká až jejím zápisem do obchodního rejstříku, což by znamenalo její vznik neformálním způsobem. Například J. Dědič mluví ve svém komentáři k obchodnímu zákoníku také o „*jednání jménem dosud neexistující společnosti (tedy pod její budoucí firmou)*“²⁶. Důležité je zde slovo budoucí, značí, že firma v době provádění právních úkonů ještě neexistuje.

Závěrem můžeme ke vzniku obchodní firmy a subjektivního práva k ní říci, že tento se děje formálně zápisem podnikatele a jeho obchodní firmy do obchodního rejstříku.

Za této situace vyvstává otázka, zda Česká republika v této oblasti plní své závazky plynoucí z mezinárodního práva duševního vlastnictví. Česká republika je totiž vázána Pařížskou unijní úmluvou z roku 1863 ve znění pozdějších revizí. Tato mezinárodní smlouva ji zavazuje k neformální ochraně obchodního jména. Konkrétně čl. 8 Úmluvy stanoví, že „*Obchodní jméno je chráněno ve všech unijních zemích, aniž by bylo třeba je přihlašovat nebo zapisovat; nerozhoduje, zda-li je, či není částí tovární nebo obchodní známky.*“ Pojem obchodní jméno je širší než obchodní firma, zahrnuje i

---

²⁶ Dědič, J. in Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Bova Polygon, Praha 2002, str. 429.

nikde neregistrovaná obchodní označení, o kterých již byla řeč výše. U nich není pochyb o tom, že jejich ochrana nevyžaduje zápis do žádné evidence a je tudíž neformální. Pochybnost však může vzniknout u obchodní firmy. Je tomu tak proto, že obchodní firma a právo k ní vznikají, jak jsme si shora ukázali, formálně zápisem do obchodního rejstříku. V odborné literatuře se můžeme setkat s názorem, že ochrana firmy je i přesto neformální, neboť při jejím zápisu do obchodního rejstříku není rozhodováno o její ochraně²⁷. S tímto názorem je možno souhlasit. Ochrana firmy by podle mého názoru byla vázána na zápis nebo přihlášení, jestliže by samotná firma vznikla a existovala již před tímto zápisem a nebyla by po tomto svém vzniku nijak chráněna. Pro získání její ochrany by pak bylo nutné ji nechat zapsat nebo ohlásit. Tak tomu u nás ale není. Obchodní firma vzniká až teprve svým zápisem do obchodního rejstříku, ten proto není podmínkou její ochrany, nýbrž je podmínkou jejího vzniku. Po svém vzniku je pak firma automaticky chráněna proti neoprávněným zásahům, aniž by bylo třeba za tímto účelem podnikat nějaké kroky spočívající v dalším jejím zápisu nebo ohlášení do nějaké zvláštní evidence.

Z uvedeného plyne, že ochrana firmy je podle českého právního řádu neformální, není vázána na zápis nebo přihlášení, což je v souladu s Pařížskou unijní úmluvou. Česká republika tedy v této oblasti dodržuje své závazky, které jí plynou z mezinárodního práva.

2.2.4 Zánik práva k obchodní firmě

Pokud jede o určení okamžiku zániku práva k obchodní firmě, je odborná literatura, pokud se touto otázkou vůbec zabývá, velice stručná a omezuje se v podstatě jen na konstatování, že právo k obchodní firmě trvá, dokud trvají podmínky pro její existenci²⁸. S tímto názorem se ztotožňuji, jen bych jej rád podrobněji rozvedl.

---

²⁷ Růžička, M. in Knap, K., Opltová, M., Kříž, J., Růžička, M.: Práva k nehmotným statkům, Praha, Codex, 1994, str. 196. Citováno z Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. aktualizované vydání, Linde, Praha 2003, str. 110.

²⁸ Bartošíková, M., Plíva, S. in Štenglová, I., Plíva S., Tomsa M. a kol.: Obchodní zákoník: komentář, 12. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, str. 22.

Subjektivní právo k obchodní firmě nemůže z logiky věci zaniknout později, než zanikne obchodní firma jako jeho objekt. Pro zánik tohoto práva dříve než zánikem firmy nelze v platné právní úpravě najít oporu. Z toho plyne, že toto právo zaniká okamžikem zániku obchodní firmy. Obchodní firma zanikne, jakmile přestanou existovat podmínky pro její existenci. Podmínky její existence jsou shodné s jejími základními prvky, jak byly popsány v úvodní podkapitole 2.1 zabývající se vymezením pojmu obchodní firma. Proto již víme, že těmito podmínkami jsou existence podnikatele a jeho zápis v obchodním rejstříku pod určitým jménem. Pokud některá z těchto podmínek přestane platit, firma zanikne. Tento závěr ovšem neplatí absolutně. Výjimky z tohoto pravidla budou rozebrány dále u jednotlivých způsobů zániku obchodní firmy. Nyní bude vhodné zkoumat problematiku zániku firmy odděleně pro podnikatele fyzickou osobu a pro podnikatele právnickou osobu.

V prvním případě, jestliže dojde k výmazu tohoto podnikatele z obchodního rejstříku, aniž by došlo k jeho zániku jako subjektu práva, dojde tímto okamžikem i k zániku jeho obchodní firmy. Je tomu tak proto, že zákon výslovně jako obchodní firmu označuje jméno pod, kterým je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku. Jestliže dojde k zániku podnikatele fyzické osoby jeho úmrtím, neznamená to automaticky, že jeho firma zanikne. Toto je ta výjimka o, které byla řeč výše. Zde převládá sepětí obchodní firmy s podnikem nad jejím spojením s osobou podnikatele. Obchodní firma je součástí podniku a ten jako objekt práva zůstane zachován i po úmrtí svého majitele. Existenci firmy i po smrti podnikatele musíme také zcela zřetelně dovodit z ustanovení § 14 odst. 7 ObchZ, které říká, že prokura zásadně nezaniká smrtí podnikatele, a dovoluje prokuristovi, aby činil za určitých podmínek právní úkony i po smrti podnikatele. Ustanovení § 14 odst. 5 ObchZ stanoví, jakým způsobem prokurista podepisuje. Činí tak tím způsobem, že k firmě podnikatele, za kterého jedná, připojí dodatek označující prokuru a svůj podpis. Tato ustanovení obchodního zákoníku podle mého názoru svědčí pro existenci obchodní firmy i po smrti podnikatele fyzické osoby. Obdobně by se dalo postupovat u ustanovení § 15 ObchZ, která upravují přímé zákonné zastoupení podnikatele. Všimněme si, že v obou případech dochází k „zastoupení“ subjektu, který již neexistuje. Existuje však určitá majetková podstata – podnik, jejíž součástí se práva a povinnosti z těchto právních úkonů všešle stávají. Její součástí je i obchodní firma, která takto přetrvává existenci svého nositele. Takováto firma může být

později v souladu s ustanovením § 11 odst. 1 ObchZ převzata tím, kdo nabude podnik děděním nebo smlouvou. K firmě pak bude nutné připojit dodatek vyjadřující nástupnictví. Tím již ale dojde k zániku původní firmy a vzniku nové, neboť nebude zachováno její znění, které, jak bylo výše uvedeno, představuje jeden z jejích podstatných znaků. Původní firma zanikne a nová vznikne ve stejném okamžiku, a to tehdy, když dojde k výmazu staré firmy a zápisu nové s nástupnickým dodatkem do obchodního rejstříku. V odborné literatuře se v této souvislosti mluví o staré firmě, to může být poněkud matoucí a budí dojem, že jde o stále tutéž obchodní firmu, která existuje i nadále, byť v pozměněné podobě. Tak tomu ale podle mého názoru není, obchodní firma je určena konkrétním v obchodním rejstříku zapsaným zněním. Pokud dojde k jeho změně, dojde tím i k zániku původní obchodní firmy a vzniku nové firmy se zněním odlišným. Toto pravidlo pak platí univerzálně pro všechny typy podnikatelů bez ohledu na důvod změny firmy, tedy i tehdy jestliže se jedná o případ, kdy se podnikatel dobrovolně rozhodne změnit svoji firmu, aniž by k tomu byl nucen právními normami.

U podnikatele právnické osoby je situace poněkud jednodušší. Je tomu tak proto, že okamžik jeho výmazu z obchodního rejstříku je i okamžikem jeho zániku jako subjektu práva. Vyplývá to z ustanovení § 68 odst. 1 ObchZ. Obchodní firma tímto okamžikem zásadně zanikne. Z tohoto pravidla však existuje výjimka, obdobně jako u podnikatele fyzické osoby. Je opět dána spojením obchodní firmy s podnikem, který může trvat i po zániku podnikatele jako subjektu práva. Tato výjimka vyplývá z ustanovení § 11 odst. 3 ObchZ, který umožňuje přechod firmy spolu s podnikem na nástupnickou právnickou osobu právnické osoby, která zanikla bez likvidace. Podmínkou je, že nástupnická právnická osoba obchodní firmu převezme. V opačném případě se tato výjimka z pravidla zániku firmy neuplatní a dojde k jejímu zániku společně se zánikem původní právnické osoby jejím výmazem z obchodního rejstříku. Jestliže dojde k převzetí nástupnickou právnickou osobou, původní obchodní firma trvá i nadále, nezávisle na zániku své původní nositelky. V tomto případě nemá nová nositelka firmy povinnost připojit k ní žádný nástupnický dodatek. Je oprávněna ji převzít v nezměněném znění. Jedinou změnou, kterou zákon vyžaduje, je přizpůsobení dodatku obchodní firmy označujícího právní formu společnosti právní formě nové nositelky obchodní firmy, jestliže tato je odlišná od právní formy původní nositelky

obchodní firmy. Zbylá část firmy může zůstat nezměněna. Přesto však nejde o pokračování původní firmy. Ta zanikla výmazem z obchodního rejstříku a zápisem nové firmy se změněným dodatkem. Jak už bylo výše uvedeno, každá změna zapsaného znění obchodní firmy má za následek zánik původní firmy a vznik nové firmy se změněným zněním.

2.3 Struktura a tvorba obchodní firmy

Obchodní zákoník obsahuje poměrně podrobná pravidla upravující strukturu obchodní firmy a způsob její tvorby. Jejich existence je nutná proto, aby určité označení bylo jednoznačně rozeznatelné jako obchodní firma, aby nebylo zaměnitelné s označením jiného podnikatele a v neposlední řadě, aby nepůsobilo klamavě. Splnění těchto podmínek je nutné k tomu, aby obchodní firma mohla plnit svůj účel, který již byl zmíněn v úvodní části této práce. Některá z těchto pravidel jsou odlišná pro podnikatele fyzické osoby a pro podnikatele právnické osoby, jiná jsou pro obě skupiny podnikatelů shodná. Při jejich zkoumání budeme postupovat od obecného ke zvláštnímu. Nejprve popíšeme a vyložíme pravidla, která se vztahují na obchodní firmy všech podnikatelů. Poté rozebereme zvláštní pravidla týkající se pouze jednotlivých druhů podnikatelů.

2.3.1 Obecně o struktuře a obsahu obchodní firmy

Analýzou ustanovení § 8 až 12 Obchz dojdeme k závěru, že obchodní firma podnikatele se obecně skládá z určité základní části a dodatku, který je k této základní, nosné, části připojován. Základní část je v odborné literatuře nazývána firemním jménem, případně kmenem²⁹. Právě tato část zpravidla individualizuje podnikatele a přímo souvisí s jeho osobností. Jedná se zpravidla o silný prvek obchodní firmy, jak o něm píší někteří autoři³⁰. Je to část firmy, kterou pozorovatel zpravidla vnímá nejsilněji

---

²⁹ Například Devátý, S., Toman, P.: Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, Linde, Praha 1999, str. 85.

³⁰ Heroldová, H. in Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Bova Polygon, Praha 2002, str. 78.

a která nejspíše utkví v jeho paměti. Jako takový má nejvyšší potenciál odlišit určitou obchodní firmu od jiných firem.

Dodatek je částí obchodní firmy, která se váže na podle příslušných pravidel vytvořený firemní kmen. Obchodní zákoník zná různé druhů dodatků. Rozlišovat je můžeme zejména podle toho, zda se jedná o dodatky povinné, nebo dobrovolné. V určitých situacích je podnikatel povinen ke svojí firmě přidat určitý dodatek. Pak se jedná o dodatek povinný. Smyslem této povinnosti je zpravidla zajistit aby firma nepůsobila klamavě nebo nebyla zaměnitelná s firmou jiného podnikatele, jejíž kmen, byť je vytvořen v souladu s právními normami, je zaměnitelný s kmenem jiné firmy. Připojení dobrovolného dodatku k firemnímu kmeni je jen na vůli podnikatele. Na výběr má ale pouze z typů dodatků uvedených v obchodním zákoníku, neboť normy firemního práva jsou kogentní a tudíž není možné se od nich odchýlit. Pokud dojde k připojení fakultativního firemního dodatku, stává se tento integrální součástí obchodní firmy a musí být nadále užíván spolu s firemním kmenem. Podnikatel se nemůže postupovat tak, že dodatek, byť jej do firmy přidal dobrovolně, v určité situaci použije a v jiné ne. I zde platí povinnost užívat obchodní firmu tak jak je zapsána v obchodním rejstříku.

Obchodní firmy (firemní kmen i dodatek) můžeme třídit z hlediska jejich obsahu. Označujeme pak obchodní firmu a její části jako osobní, věcné nebo fantazijní. První typ obsahuje jméno podnikatele, jméno jeho společníků, nebo o něm uvádí určité informace, např. rodinný stav. Posledně řečené platí pouze pro firemní dodatek. Věcná firma je odvozena od předmětu podnikání svého nositele. Fantazijní firma představuje smyšlené označení. V obchodní firmě lze všechny tyto prvky kombinovat.

Mezi autory odborné literatury nepanuje jednotný názor na to, zda dodatek může být umístěn jak za firemním kmenem tak i před ním, nebo zda může být umístěn pouze za ním. První názor je odůvodňován s poukazem na skutečnost, že z označení části obchodní firmy jako dodatku vyplývá toliko to, že se tato část přidává k části již existující, tedy k firemnímu kmeni. Zákon však neříká, kam se má tato část přidat a tudíž je v souladu se zákonem dodatek připojit jak za firemní kmen, tak před něj³¹. Záleží pouze na podnikateli, kam dodatek ve svojí obchodní firmě umístí. Stejný názor,

---

³¹ Bartošiková, M., Plíva, S. in Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník: komentář, 12. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, str. 22.

shodně odůvodněný panoval v našem právu již na začátku 20. století³². Jiní autoři argumentují zpočátku shodně v tom, že výraz dodatek považují rovněž za označení části firmy, která se přidává k části již dříve utvořené (firemnímu kmeni), dále však tvrdí, že jestliže v naší kultuře jsou při psaní řazena písmena a slova za sebe zleva doprava, znamená to, že dodatek se připojuje doprava za firemní kmen³³. Je třeba podotknout, že oba názory mají určitou logiku a není snadné dát jednomu z nich za pravdu a druhý označit za nesprávný. Pokud bych k nim měl já osobně zaujmout nějaké stanovisko, klonil bych se spíše k prvnímu z nich. Je tomu tak proto, že při jeho odůvodnění si vystačíme pouze se samotným zněním ustanovení zákona a nepotřebujeme k tomu argumentovat žádnými dalšími, mimoprávními, skutečnostmi. Vystačíme s čistým gramaticko-logickým výkladem, který má přednost před ostatními výkladovými metodami, neboť zákonodárce se nám snaží právní normy sdělit ve formě přirozeného jazyka a ne ve formě nějaké hříčky, jejíž význam bychom si museli domýšlet za použití složitých konstrukcí nebo znalostí mimoprávních skutečností. Jestliže tento základní způsob výkladu vede sám o sobě k smysluplnému určení obsahu právní normy, není zde prostor pro další způsoby výkladu, jejichž vztah k textu zákonných ustanovení je volnější.

2.3.2 Obecně o tvorbě obchodní firmy

Při tvorbě nové obchodní firmy se uplatňují určitá obecná pravidla – principy firemního práva vztahující se k tvorbě firmy. Dílem jsou tyto principy výslovně vyjádřeny v ustanovení § 10 odst. 1 ObchZ, dílem jsou dovozovány výkladem zákonných ustanovení. V obchodním zákoníku jsou výslovně uvedeny pouze dva principy, a to princip nezaměnitelnosti (výlučnosti) a princip neklamavosti (pravdivosti) obchodní firmy. Doktrína k nim přidává principy jednotnosti, jasnosti, určitosti³⁴ a

---

³²Právník 1909, str. 905. Právník 1916, str. 825. Citováno z Eliáš, K. a kol.: Obchodní zákoník – Praktické poznámkové vydání, 4. přepracované a rozšířené vydání, Linde, Praha 2004, str. 74.

³³Devátý, S., Toman, P.: Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, Linde, Praha 1999, str. 86.

³⁴Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným. Obchodní firma společnosti. ASPI 2002/26.

souladu s dobrými mravy³⁵. Já si dovoluji přidat ještě princip legality obchodní firmy. Nyní si jednotlivé principy podrobněji rozebereme a pokusíme se objasnit jejich přesný obsah a praktické důsledky.

Závěrem tohoto úvodu se ještě sluší poznamenat, že výše uvedené principy neplatí bezvýjimečně. Některá ustanovení firemního práva se od nich odchyľují. Děje se tak tehdy, když se jeví vhodným dát před nimi přednost jiným principům, se kterými se v daném případě střetávají. Tyto výjimky budou probrány samostatně v částech práce, která se bude těmito zvláštními situacemi zabývat.

1. Princip nezaměnitelnosti (výlučnosti) obchodní firmy

Tento princip zakazuje, aby dva různí podnikatelé měli obchodní firmy, jejichž znění by bylo shodné, nebo natolik podobné, že by byly zaměnitelné. Toto pravidlo je logickým důsledkem účelu obchodní firmy, jímž je jednoznačně identifikovat podnikatele. Podle judikatury je třeba firmu považovat za zaměnitelnou s jinou firmou tehdy, když průměrný zákazník není schopen je od sebe odlišit³⁶. Mělo by se přitom jednat o odlišnost postřehnutelnou zrakem i sluchem³⁷. Přitom je třeba zvláště zkoumat shodu ve výše zmíněných silných prvcích³⁸. Zaměnitelnost obchodních firem jako určitých označení zde tedy posuzuje objektivně, zcela shodně jako v právu nekalé soutěže. Nezaměnitelnost je požadována pro všechny obchodní firmy na celém území České republiky. To je rozdíl oproti staré rakouské právní úpravě, kdy nezaměnitelnost byla požadována jen pro obchodní firmy podnikatelů sídlících v těžce obci. Je tomu tak proto, že dnes v době snadné a rychlé dopravy a komunikace podnikatelé mohou vyvíjet a zpravidla i vyvíjejí podnikatelskou činnost i mimo obec kde mají své místo podnikání nebo sídlo. Omezení aplikace tohoto principu pouze na území jedné obce by tak bylo za současných společensko-ekonomických podmínek naprosto nedostatečné, neboť by docházelo ke střetávání podnikatelů se shodnými firmami na stejném trhu a hrozila by jejich záměna.

---

³⁵ Patakyová, M. in Patakyová, M. a kol.: Obchodný zákoník: komentár, 2. aktualizované vydání, C. H. Beck, Praha 2008, str. 30. Bartošíková M., Plíva S. in Štenglová I., Plíva S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník: komentár, 12. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, str. 22.

³⁶ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. 3 Cmo 371/1995.

³⁷ Lochmanová, L.: Poznámky k problematice obchodního jména, Právo a podnikání, 1996, č. 5, str. 4.

³⁸ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. R 3 Cmo 52/98 ze dne 19. dubna 1999.

Důsledkem tohoto principu je skutečnost, že podnikateli, který má v obchodním rejstříku zapsanu určitou firmu, svědčí právo přednosti³⁹. Jestliže by byl po dni zápisu jeho firmy do obchodního rejstříku podán návrh na zápis zaměnitelné firmy, rejstříkový soud by měl takový návrh zamítnout a zaměnitelnou firmu nezapsat. Tento názor však není zastáván zcela bezvýhradně. Existují pochybnosti, nakolik má soud zkoumat poměrně složitou otázku zaměnitelnosti firem v rejstříkovém řízení, které je řízením nesporným a je svým pojetím uzpůsobeno spíše k zajištění všech formálních náležitostí a provedení zápisu v souladu s nimi. Objevuje se dokonce názor, že řešení otázky zaměnitelnosti v takovém typu řízení není přípustné⁴⁰. Já se s ním však neztotožňuji. Je třeba si uvědomit, že nezaměnitelnost obchodní firmy s již existující obchodní firmou je, při účelu k jakému má sloužit, klíčovým požadavkem na její znění a zákon tento požadavek výslovně stanovuje. Název, který tomuto požadavku nevyhovuje, se nemůže stát firmou. Zápis zaměnitelné firmy pak může způsobit mnoho problémů. Proto musí být zajištění tohoto požadavku věnována patřičná pozornost a to i v rejstříkovém řízení. Procesní normy dokonce výslovně ukládají rejstříkovému soudu, aby při rozhodování o zápisu zkoumal, zda obchodní firma není zaměnitelná (§ 200da odst. 1 O.S.Ř.). Při absenci výslovného omezení je nutné zaměnitelnost zkoumat v celé šíři, tedy i u obchodních firem neshodných, ale toliko podobně znějících. Takovou obchodní firmu by pak soud neměl do obchodního rejstříku zapsat.

Jaká je současná praxe rejstříkových soudů, při řešení této otázky si nejsem zcela jistý. Prameny, které mám k dispozici, uvádějí, že některé rejstříkové soudy požadují, aby se nově zapisovaná obchodní firma lišila od dříve zapsaných obchodních firem aspoň ve třech prvcích⁴¹. To je jistě pozitivní zjištění, ovšem na druhou stranu dikce tohoto textu naznačuje, že praxe rejstříkových soudů je nejednotná. To je však obecnějším problémem, přesahujícím problematiku firemního práva. Dodejme ještě, že i podle rozhodnutí Nejvyššího soudu je soud povinen klamavost obchodní firmy v rejstříkovém řízení zkoumat⁴².

---

³⁹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze č. j. 3 Cmo 233/1992.

⁴⁰ Gregorová, R., Tyrner, M.: K právním názorům a praxi rejstříkových soudů, Právní rozhledy, 1994, str. 321. Citováno z Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. aktualizované vydání, Linde, Praha 2003, str. 112.

⁴¹ Eliáš, K. in Eliáš, K. a kol.: Obchodní zákoník – Praktické poznámkové vydání, 4. přepracované a rozšířené vydání, Linde, Praha 2004, str. 74.

⁴² Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. (Rc) 29 Cdo 201/2007 ze dne 15. dubna 2008 publikováno v Soudní judikatura 7/2008, str. 534.

Jestliže dojde k zápisu zaměnitelné obchodní firmy do obchodního rejstříku, prostředek k odstranění tohoto protiprávního stavu spočívá v rukou majitele dříve zapsané obchodní firmy. Ten má možnost se proti nositeli zaměnitelné obchodní firmy bránit za využití ustanovení § 12 ObchZ, které upravuje ochranu obchodní firmy před neoprávněnými zásahy, a to ve sporném soudním řízení. Podmínkou tohoto postupu pochopitelně je, že se tento podnikatel o existenci zaměnitelné obchodní firmy dozví, což vůbec není jisté. Znovu proto zdůrazňuji, že je velmi potřebné, aby rejstříkové soudy při rozhodování o zápisu obchodní formy do obchodního rejstříku důkladně a v celé šíři zkoumaly, zda obchodní firma, jejíž zápis je navrhován, vyhovuje principu nezaměnitelnosti.

2. Princip neklamavosti (pravdivosti) obchodní firmy

Druhým v obchodním zákoníku výslovně uvedeným principem tvorby obchodní firmy je princip neklamavosti obchodní firmy. Je důsledkem toho, že obchodní firma je pro zákazníky důležitým zdrojem informací o podnikateli, často také zdrojem prvním. Je proto žádoucí aby informace v ní obsažené byly pravdivé a nebyly způsobilé zákazníky oklamat a vzbudit u nich nesprávnou představu o podnikateli. Taková klamná představa se může týkat velikosti jeho podniku, účasti zahraničního kapitálu na jeho podnikání, účasti určitých osob na jeho podnikání, kvalitě a povaze jeho zboží nebo služeb. Tento princip je promítnutím určité části dobrých mravů do firemního práva.

Klamavost obchodní firmy se zde posuzuje objektivně, tedy z pohledu myšleného průměrného zákazníka. Jestliže je obchodní firma způsobilá vyvolat u takového průměrného zákazníka omyl o výše uvedených skutečnostech, je třeba jí považovat za klamavou a odporující znění zákona. Zde opět vzniká otázka, zda a nakolik má rejstříkový soud zkoumat klamavost obchodní firmy, jejíž zápis do obchodního rejstříku je navrhován, a zápis klamavé firmy odmítnout. Podle mého názoru zde platí totéž, co bylo řečeno výše o zaměnitelnosti firem. Neklamavost je zákonnou podmínkou, kterou by měla každá obchodní firma splňovat a navíc je zkoumání této podmínky rejstříkovému soudu výslovně uloženo procesním předpisem (§ 200da odst. 1 O.S.Ř.). Domnívám se proto, že rejstříkový soud je povinen při rozhodování o zápisu obchodní firmy do obchodního rejstříku zkoumat její klamavost.

Jestliže dojde k závěru, že navrhovaná obchodní firma obsahuje něco nepravdivého nebo zavádějícího co je způsobilé vyvolat omyl u průměrného zákazníka, je povinen návrh na zápis zamítnout. Vodítkem pro tento závěr nám může být i relativně bohatá předválečná judikatura týkající se této otázky. Soudy v tomto období při rozhodování o zápisu obchodní firmy její pravdivost pečlivě zkoumaly a porušení této zásady bylo důvodem k neprovedení zápisu.

Za pozornost dále stojí, jak se od předválečných dob posunul názor na to, za jakých okolností je třeba firmu považovat za klamavou. Z judikatury, kterou jsem měl možnost prostudovat je zřejmé, že tehdy existovala mnohem menší tolerance k nepravdivému nebo zavádějícímu znění obchodních firem. Pravdivost obchodní firmy byla striktně vyžadována. Pro ilustraci uvádím několik příkladů. V jednom případě například rejstříkový soud odmítl zaregistrovat obchodní firmu, která obsahovala spojení „obchodní dům Moravia“ s poukazem na skutečnost, že budí dojem, že se jedná o podnik značného rozsahu. Tak tomu ale v daném případě nebylo, a proto firma byla shledána klamavou⁴³. V jiném případě soud odmítl ze stejných důvodů zapsat obchodní firmu obsahující výraz „závod“⁴⁴. V dalším případě rejstříkový soud odmítl zapsat firmu znějící „Moravská oděvní společnost“ opět s poukazem na neodpovídající rozsah podniku navrhovatele⁴⁵. V současnosti by pravděpodobně se zápisem takových obchodních firem nebyl problém. Důvodem však není to, že by se tehdy o tolik více dbalo na dobré mravy a že naše doba je tolik zkažená. Klíč k tomuto rozdílu leží v pojmu průměrného zákazníka. Platí totiž, že dnešní průměrný zákazník je mnohem informovanější a obezřetnější než tehdejší. Informace obsažené v obchodní firmě je schopen hodnotit daleko kritičtěji a nehrozí u něj tak snadný vznik klamného přesvědčení o vlastnostech podnikatele, podniku, nebo jeho produktů. Je schopen rozpoznat například různá dryáčnická označení a při tvorbě svého názoru na podnikatele a jeho podnik jim přiřadit odpovídající váhu. Není pak třeba taková označení zakazovat, neboť jsou vlastně neškodná. Nikdo je nebere vážně a nemohou tak na nikoho působit klamavě. Shodný závěr platí pro používání cizích slov nebo názvů cizích míst

---

⁴³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. R II 362/21 ze dne 13. září 1931 publikovaného jako č. 1178/1921 Sb. r. ci..

⁴⁴ Vážný 168 (1919). Citováno z Eliáš K. a kol.: Obchodní zákoník – Praktické poznámkové vydání, 4. přepracované a rozšířené vydání, Linde, Praha 2004.

⁴⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu R I 583/25 ze dne 2. září 1925 publikované ve sbírce Vážný svazek VII.b ročník 125 str. 1268.

v obchodní firmě. I jen letmé nahlédnutí do obchodního rejstříku nám stačí k tomu, abychom odhalili, že existuje mnoho obchodních firem tvořených cizojazyčnými výrazy a přitom na podnikání nositele takové firmy se nijak nepodílí zahraniční subjekt. Téměř nikdo z nich dnes bez dalšího neusuzuje na účast zahraničního kapitálu, nebo zahraničních osob na podnikání podnikatele nesoucího takovou obchodní firmu.

Jinak tomu ale bude i dnes ohledně jmen osob vyskytujících se v obchodní firmě. Zde uvedení jména určité konkrétní osoby vyvolává u průměrného zákazníka představu o účasti této osoby na podnikání takto označeného subjektu. Toto přesvědčení pak může být dosti významným faktorem ovlivňujícím rozhodování zákazníka, zda vstoupí do obchodního vztahu s takovým podnikatelem. Pokud se jedná o obchodní firmu osobní obchodní společnosti, přibývá další rozměr. Zákazník se může domnívat, že za závazky společnosti ručí více osob, nebo že za ně ručí solventní a důvěryhodná osoba, a tím získat nesprávnou představu o riziku vstupu do závazkového vztahu s takovou společností. Je proto nutno trvat na tom, aby se ve firmách nevyskytovala jména osob, které nemají s jejím nositelem nic společného a firmy, které tomuto požadavku nevyhovují považovat za klamavé.

Dalším případ kdy je i v současnosti třeba obchodní firmu považovat za klamavou nastává podle judikatury tehdy, když obchodní firma vyvolává dojem, že se podnikatel zabývá jinou činností než takovou, kterou má zapsanou v obchodním rejstříku a kterou fakticky vykonává⁴⁶.

Je třeba si uvědomit, že od předválečných dob i přes výše uvedené nedošlo ke změně obsahu principu pravdivosti obchodní firmy. Jeho znění je pořád stejné. Zakazuje stále ve firmě používat klamavá označení. Postupem času pouze došlo ve společnosti ke zvýšení úrovně informovanosti jejích členů, a tudíž určitá označení již nejsou způsobilá uvést je v omyl. Nejedná se tudíž o žádné změkčení právní úpravy. O ně by šlo tehdy, když by určité znění obchodní firmy bylo dovolené přestože, by bylo klamavé, tedy způsobilé u průměrného zákazníka vyvolat přesvědčení o podnikateli neodpovídající realitě.

V praxi může dojít k tomu, že i přes výše uvedené bude do obchodního rejstříku zapsána obchodní firma, která bude klamavá. Tento protiprávní stav představuje nebezpečí zejména pro spotřebitele, kteří mohou být takovou klamavou firmou snadno

---

⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. (Rc) 29 Cdo 201/2007 ze dne 15. dubna 2008 publikováno v Soudní judikatura 7/2008, str. 534.

uvedeni v omyl, což pro ně může mít i dosti nepříznivé následky. Zamysleme se nyní proto, jaké existují právní prostředky k odstranění tohoto závadného stavu. Jeden z nich podle mého názoru poskytuje právo nekalé soutěže. Užívání klamavé obchodní firmy bude totiž v mnoha případech možno klasifikovat jako nekalosoutěžní jednání. V takovém případě se budou moci spotřebitelé, a samozřejmě i dotčení podnikatelé, domáhat toho, aby soutěžitel odstranil tento závadný stav. V tomto případě to znamená, že se budou moci domáhat, aby změnil svoji obchodní firmu takovým způsobem, aby nepůsobila klamavě. Pro výše uvedenou kvalifikaci jednání nositele firmy bude nutné, aby byla naplněna alespoň generální klauzule nekalé soutěže. Tak tomu ale pravděpodobně nebude automaticky. Naštěstí bude možná i ochrana podle § 12 Obchz. Tato ochrana bude použitelná vždy, nehledě na to, zda užívání klamavé obchodní firmy je možno považovat za nekalou soutěž. Oprávněnými subjekty zde budou jak spotřebitelé, tak podnikatelé. Bude opět možno žádat, aby podnikatel změnil svoji firmu takovým způsobem, aby nebyla s to uvést nikoho v omyl. Tato problematika bude podrobněji rozvedena a výše uvedené závěry zdůvodněny v kapitole věnované ochraně obchodní firmy.

3. Princip jednoty obchodní firmy

Tento princip už, na rozdíl od předchozích dvou, není v zákoně výslovně uveden, avšak je možné jej zřetelně dovodit z funkce obchodní firmy. Má-li tato jednoznačně identifikovat podnikatele, je nutné, aby každý podnikatel měl pouze jedinou obchodní firmu. Jinak by se mohlo stávat například to, že při provádění různých právních úkonů by podnikatel vystupoval pod různými firmami a nezasvěceným obecnstvem by byl považován za dva různé subjekty, což neodpovídá realitě a u zúčastněných tedy vyvolává omyl.

K porušení této zásady by v praxi nemělo dojít, neboť rejstříkový soud podnikateli, který je už v obchodním rejstříku pod nějakou obchodní firmou zapsán, další firmu jednoduše nezapiše. Vyřešení této otázky je velmi jednoduché a omyly prakticky nepřicházejí v úvahu. Jedinou nejasností, která se v praxi vyskytla, ale soudy byla vyřešena ve prospěch zásady jednotnosti obchodní firmy, byla otázka, zda si podnikatel může vedle svojí obchodní firmy nechat do obchodního rejstříku zapsat její

zkratku. Podle judikatury je to nepřípustné a rejstříkový soud by měl takový návrh zamítnout⁴⁷. Zápis zkratky by totiž vedl k tomu, že podnikatel by se mohl označovat dvěma různými jmény (měl by dvě firmy), což představuje zřejmý rozpor s probíranou zásadou.

4. Princip jasnosti (určitosti) obchodní firmy

Je otázkou, nakolik jde v tomto případě o samostatný princip firemního práva a nakolik pouze o jednu určitou stránku zásady pravdivosti obchodní firmy. Došel jsem k závěru, že platí spíše první možnost. Rozdíl obou principů je třeba chápat tak, že smyslem principu neklamavosti je, aby obchodní firma neposkytovala nepravdivé informace, smyslem druhého je aby poskytovala vůbec nějaké informace a byla vůbec způsobilá podnikatele označovat.

Tento princip požaduje, aby obchodní firma byla dostatečně specifická a způsobilá svého nositele individualizovat a také aby byla lidmi dobře vnímatelná a spíše dobře zapamatovatelná, i když připouštím, že výběr firmy z hlediska naplnění této vlastnosti je spíše výlučnou záležitostí podnikatele. Obchodní firma by podle tohoto principu neměla být nic neříkajícím shlukem písmen nebo číslic, nebo nic neříkající zkratkou, ale spíše by se při její tvorbě mělo užívat běžně srozumitelných výrazů.

Vynucování tohoto principu spočívá, stejně jako v případě ostatních, na rejstříkových soudech, které by měly zamítnout návrh na zápis obchodní firmy, která není utvořena v souladu s touto zásadou. Pokud by přece jenom k zápisu z nějakého důvodu došlo, jedinou cestou ke sjednání nápravy by snad mohla být žaloba, kterou by se kdokoliv mohl domáhat, aby podnikatel změnil svoji firmu takovým způsobem, aby tuto zásadu neporušovala. Tato žaloba by se opírala o ustanovení § 12 Obchz. Pokud by porušení tohoto principu zakládalo nekalou soutěž, což ale v praxi nepovažuji za příliš pravděpodobné, byla by možná takovou žalobu opřít i o právo proti nekalé soutěži.

---

⁴⁷ Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 15 Co 318/95 ze dne 24. června 1995.

5. Princip souladu obchodní firmy s dobrými mravy

Ačkoliv obchodní zákoník výslovně nestanovuje požadavek, aby znění obchodní firmy bylo v souladu s dobrými mravy, není, podle mého názoru, správné z toho usuzovat na závěr, že znění obchodní firmy může být s dobrými mravy v rozporu. Dobré mravy jako nepsané obecné principy chování lidí procházejí celým právním řádem a zákonodárce je jimi při formulaci ustanovení právních předpisu ovlivněn. I když je v textu zákona nezmíní, platí, že s jejich aplikací mlčky počítá. Pokud, by měl v úmyslu dosáhnout toho, aby se na určitý případ dobré mravy nevztahovaly, musel by to v textu právního předpisu výslovně vyjádřit⁴⁸. K odůvodnění aplikace dobrých mravů při tvorbě obchodní firmy by mohlo posloužit i ustanovení § 3 ObčZ, které mimo jiné stanoví, že výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Na základě vztahu subsidiarity občanského zákoníku k obchodnímu bude při nedostatku výslovné právní úpravy ve druhém jmenovaném toto ustanovení použitelné i v oblastech jím upravených, tedy i v oblasti firemního práva. Podnikatel má povinnost vytvořit si firmu a užívat jí. Z výše uvedeného plyne, že při výkonu těchto povinností musí postupovat v souladu s dobrými mravy. Jím zvolená a užívaná obchodní firma tedy nesmí být nemravná.

Rozpor s dobrými mravy by v praxi mohl být způsoben například užitím obscénních výrazů nebo slov urážejících určitou rasu, národnost, vyznání a podobně. Stejně tak by neměly být připuštěny firmy, které se zřejmě mají zlehčovat určitou konkrétní osobu, roli přitom nehraje, zda se jedná o podnikatele nebo nepodnikajícího jednotlivce.

Dodržování tohoto principu by měly, stejně jako je tomu u předešlých čtyř, vynucovat rejstříkové soudy, které by měli zkoumat firmu z hlediska jejího souladu s dobrými mravy a případnou nemravnou firmu odmítnout zapsat do obchodního rejstříku. Pokud by k zápisu i přesto došlo, je pak opět možná cesta domáhat se na jejím nositeli její změny.

---

⁴⁸ Je otázkou, jaký by takové počínání mělo smysl a nakolik by vůbec vedlo ke znemožnění aplikace dobrých mravů na daný případ. Tyto otázky ale nesouvisejí se zkoumanou problematikou a proto je ponechme stranou.

6. Princip legality obchodní firmy

Při tvorbě obchodní firmy nesmí být porušena ustanovení obecně závazných právních předpisů. To je zřejmé a plyne to z povahy právních předpisů.

Jedná se v první řadě o zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Pod tento princip ovšem spadají jen ta jeho ustanovení, která už nejsou zahrnuta dříve probranými principy. Jedná se především o ustanovení upravující požadavky na obchodní firmy jednotlivých typů obchodních společností a družstva.

Dále pak jede o zvláštní právní předpisy, které vyhrazuji určité výrazy pro užití ve firmách pouze podnikatelům, kteří splňují určitá kritéria. Jiní podnikatelé je nesmějí ve své firmě mít. Jedná se o například o zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, který vyhrazuje slova „banka“ a „spořitelna“ pouze pro subjekty, které jsou nositeli bankovní licence. Dalším takovým předpisem je zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, který vyhrazuje výrazy „pojišťovna“ a „zajišťovna“ pouze pro subjekty které jsou nositeli příslušného povolení.

V neposlední řadě musí být při tvorbě obchodní firmy respektována autorská práva. Při tvorbě obchodní firmy nesmí být použity prvky chráněné autorským právem, bez svolení autora.

Rozdílná situace existuje ve vztahu k ochranným známkám. Podle ustanovení § 10 odst. 1 zákona č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách majitel ochranné známky nemůže nikomu zabránit v užívání obchodní firmy, která je shodná nebo zaměnitelná s jeho ochrannou známkou. Pro nositele takové obchodní firmy jsou však stanovena určitá omezení týkající se jejího užívání. Z toho plyne, že existence určité ochranné známky nebrání zápisu shodně nebo podobně znějící obchodní známky. Je tomu tak proto, že účel obou práv na označení je rozdílný. Zatímco obchodní firma slouží k označování podnikatele při provádění právních úkonu, ochranná známka slouží k označování výrobků, provozoven apod.

Nedodržení některého z těchto požadavků by znamenalo, že obchodní firma nebyla utvořena v souladu se zákonem a jako taková by neměla být zapsána do obchodního rejstříku. Pokud by k zápisu došlo, bude náprava možná pouze cestou žaloby dotčených subjektů.

2.3.3 Obchodní firma podnikatele fyzické osoby

Pravidla tvorby obchodní firmy podnikatele fyzické osoby jsou ve srovnání s těmi, která upravují obchodní firmu podnikatele právnické osoby poměrně striktní. Podnikatel jednatel si totiž může za kmen svojí obchodní firmy zvolit pouze svoje jméno a příjmení, nikoliv jiné označení. Rovněž má povinnost použít jak jméno, tak příjmení. Na rozdíl od předválečné právní úpravy nestačí samotné přimění se zkráceným jménem. Sám obchodní zákoník zavádí pro jméno a příjmení legislativní zkratku jméno, kterou budu dále používat i já. Jméno musí být ve firmě použito v jeho úřední podobě. Nejsou přípustné zdrobněliny ani zkratky. Dovedit je to možné jednak ze skutečnosti, že kogentní pravidla firemního práva to nedovolují. Pouze stanovují, že firma je tvořena jménem. Dále to pak plyne i z principu pravdivosti obchodní firmy.

K takto utvořenému firemnímu kmeni je ustanovením § 9 odst. 1 ObchZ dovoleno připojit dodatek odlišující osobu podnikatele nebo druh podnikání vztahující se k zpravidla k této osobě nebo druhu podnikání. V prvním případě mluvíme o osobním dodatku, ve druhém případě o dodatku věcném. Příkladem prvního mohou být označení mladší nebo starší. Příkladem druhého jsou třeba označení profesí. Domnívám se, že jiné typy dodatku, než tyto dva v zákoně výslovně dovolené připojit nelze. Je to dáno opět kogentní povahou norem firemního práva. Je také potřeba si uvědomit, že zákonodárce patrně zvolil tyto dva typy dodatků pro jejich těsné sepětí s osobou podnikatele, aby doplňovaly firemní kmen tvořený jménem, jehož velice těsné sepětí s osobou podnikatele je mimo jakoukoliv diskusi. Domnívám se, že z výše uvedených důvodů by neměly být připuštěny zejména fantazijní dodatky. Jsou zcela abstraktní, neposkytují o podnikateli jednotlivci žádné bližší informace a ve spojení s něčím tak osobním jako je jméno fyzické osoby působí dosti podivně. Hrozí zde také porušení principu jasnosti obchodní firmy.

Ze zkušenosti víme, že existuje mnoho osob se stejným jménem, což zřejmě může při výše uvedeném způsobu tvorby kmene obchodní firmy vést k její zaměnitelnosti. Zákon tento problém řeší tak, že podnikateli, který má shodné jméno jako jiný podnikatel ukládá povinnost pojmout do své obchodní firmy dodatek, který ho odlišuje. Ustanovení § 10 odst. 1 ObchZ uvádí, že k takovému odlišení zpravidla postačí uvedení jiného místa podnikání. Tomu je třeba rozumět tak, že tento obligatorní

dodatek by měl být přednostně tvořen názvem místa podnikání. Domnívám se, že místem podnikání se rozumí toliko název obce, nikoliv celá adresa, neboť to by bylo dosti nepraktické a tedy nerozumné. Název obce se pak musí být ve firmě uveden, tak jak zní jeho úřední podoba, tak aby bylo učiněno zadost principu pravdivosti obchodní firmy⁴⁹. Jen je-li výjimečně použítí takového místního dodatku z nějakého důvodu nevhodné, je možno použít nějaký jiný typ dodatku. Opět se ale domnívám, že by neměly být užívány dodatky fantazijní. Jestliže tyto jsou zakázány jako dodatky fakultativní, bylo by dosti nelogickým připustit jejich užívání jako dodatků povinných. Pro případ, že není možno užít místní dodatek, neboť místa podnikání podnikatelů se shodnými jmény jsou rovněž shodná, odkazuje zákon na ustanovení § 9 odst. 1 ObchZ. Podnikatel tak bude muset ke své obchodní firmě povinně připojit osobní nebo věcný dodatek

Závěrem uvedme, že ve všech případech dodatky musí navíc odpovídat zásadám tvorby obchodní firmy, tak jak byly vyloženy výše. Vynucování dodržování těchto pravidel spočívá opět na rejstříkových soudech, které by neměly připustit zápis obchodní firmy, která nebyla vytvořena v souladu se zákonem.

2.3.4 Obchodní firma podnikatele právnické osoby

Právnickým osobám ponechává zákon velkou volnost při tvorbě jejich obchodních firem. Jediné omezení tvoří výše zmíněné obecné principy tvorby obchodní firmy a povinnost připojit předepsaný dodatek označující právní formu právnické osoby. Firma může být utvořena jako osobní za využití jmen společníků, věcná za využití předmětu podnikání, místní odkazující k sídlu podnikatele nebo fantazijní, nemající žádný konkrétní význam. Přípustné jsou samozřejmě i kombinace těchto způsobů tvorby firmy. Osobně si myslím, že není příliš vhodné kombinovat fantazijní prvky s ostatními, reálnými. Výsledek takové kombinace je zpravidla podivný slepenec, který právě nevypovídá o dobrém vkusu svého tvůrce.

---

⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 1925 sp. zn. R II 327/25 publikované ve sbírce Vážný, číslo svazku VII.b, ročník 1925, str. 1596.

Jednou z mála povinností, kterou podnikatel právnická osoba při tvorbě obchodní firmy má, je připojit k ní dodatek označující jeho právní formu. Pro každou právní formu obchodní zákoník ve svém oddíle věnovaném právu obchodních společností stanoví několik možných dodatků. Jiné nejsou přípustné. Zvláštní právní předpisy pak stanoví, jak mají znít dodatky firem evropských společností.

Výše uvedené platí pro ty právnické osoby, které vznikají až zápisem do obchodního rejstříku. Jestliže však právnická osoba existuje již před tímto zápisem a do obchodního rejstříku se zapisuje nikoliv podle obchodního zákoníku, ale podle zvláštního zákona, platí, že její obchodní firmou se stává její název. Název takové právnické osoby se obecně řídí úpravou v občanském zákoníku. Ten nestanovuje žádná pravidla pro jeho tvorbu. Z logiky věci ale plyne, že má-li být takové označení zapsáno od obchodního rejstříku jako obchodní firma, musí být utvořeno v souladu s principy, které platí pro tvorbu obchodní firmy. V opačném případě by nemohl být zápis právnické osoby do obchodního rejstříku pod takovým názvem proveden.

Vidíme tedy, že na rozdíl od předválečné právní úpravy neplatí pro různé typy obchodních společností odlišná pravidla pro tvorbu jejich obchodní firmy. Zákon dnes nepožaduje, aby osobní obchodní společnosti měly osobní firmu, a naopak nezakazuje mít takovou firmu akciovým společnostem.

2.3.5 Stará firma

O staré firmě mluvíme tehdy, když je z nějakého důvodu podnikateli umožněno užívat obchodní firmu, při jejíž tvorbě je užitá obchodní firma, která již dříve existovala, ovšem za odlišných okolností. Tato změna okolností má za následek, že takto utvořená obchodní firma není pravdivá. Jedná se o výjimku z principu pravdivosti obchodní firmy, který zde ustupuje ekonomickým zájmům nositele staré firmy. Zákonodárce se snaží co možná omezit nepříznivé důsledky odchýlení se od tohoto principu, a proto ukládá podnikateli povinnost připojit k takto vzniklé obchodní firmě dodatek, který novou situaci vysvětluje. Vidíme, že označení „stará firma“ je poněkud zavádějící. Naznačuje, že obchodní firma, která již dříve existovala, existuje i nadále. Tak tomu ale podle mého názoru není. Původní obchodní firma zaniká a nový vlastník

podniku, nebo podnikatel, který si změnil jméno, si tvoří novou obchodní firmu, která ale může mít do značné míry stejné znění, jako měla původní firma. Ta se pak označuje jako stará firma pro podobné znění firmou jeho právního předchůdce.

Zákon rozlišuje různé situace. Prvním z nich je ta, kdy dochází k dědění podniku po podnikateli fyzické osobě, nebo kdy někdo nabude podnik od podnikatele fyzické osoby smlouvou. Jiný případ nastává tehdy, když dojde ke změně jména podnikatele fyzické osoby. Dále bude každá tato situace popsána a vysvětlena samostatně.

K prvnímu případu dochází tehdy, když někdo zdědí podnik a poté jej sám provozuje. Zákon mu dává možnost využívat při tom obchodní firmu, která je odvozena od obchodní firmy původního podnikatele. Jelikož se jednalo o podnikatele jednotlivce (po právnické osobě nelze dědit), bylo její podstatnou částí jeho jméno. Tato původní obchodní firma se stává podstatnou částí obchodní firmy nástupce. Z uvedeného ale plyne, že obchodní firma nástupce není pravdivá, neboť podnik již neprovozuje osoba, jejíž jméno je v ní obsaženo. Princip pravdivosti firmy je zde do značné míry opuštěn, aby novému provozovateli podniku byla dána možnost využívat dobré pověsti, která byla s původní firmou spojena. Vychází se z toho, že tato dobrá pověst je determinována především kvalitou podniku a jeho produktů, a ten zůstává zachován, byť se nachází v rukou jiného podnikatele. Toto ale neplatí zdaleka vždy, a právě zejména u podnikatelů jednotlivců. Jejich osobní kvality mohou mít na provoz podniku zásadní vliv. Snad z tohoto důvodu zákon vyžaduje, aby se součástí takto utvořené obchodní firmy nástupce stal nástupnická dodatek. Jeho účelem je právě informovat obecnost, že přece jen došlo k určité změně. O podobě nástupnického dodatku obchodní zákoník mlčí. Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že jeho obsah by měly být takový, aby z něj bylo zřejmé, že podnik nyní patří a je provozován osobou odlišnou od osoby, jejíž jméno je ve firmě uvedeno. Zpravidla se bude jednat o výraz označující rodinný poměr k zůstaviteli, např. syn, dcera, vdova.

Podle judikatury musí být obchodní firma právního předchůdce převzata do obchodní firmy nástupce přesně v takové podobě, v jaké původně existovala⁵⁰. Jen v takovém případě je dovoleno odchýlit se od principu pravdivosti obchodní firmy.

---

⁵⁰ Vážný 1688 (1922), Vážný 2532 (1923), Vážný 5572 (1925), Vážný 7165 (1927). Citováno z Eliáš K. a kol.: Obchodní zákoník – Praktické poznámkové vydání, 4. přepracované a rozšířené vydání, Linde, Praha 2004.

Jestliže by došlo k nepřesnému převzetí, hrozí, že takto utvořená obchodní firma právního nástupce bude shledána klamavou.

Výše uvedené použití původní obchodní firmy ve firmě právního nástupce zákon podmiňuje souhlasem zůstavitele nebo dědiců. Mezi autory odborné literatury není, podle mého názoru neodůvodněně, jednotný názor na to, jaký okruh osob má zákonodárce na mysli pod výrazem dědici. Objevuje se názor, že se jimi rozumí osoby uvedené v ustanovení § 15 ObčZ, tedy ty, které jsou oprávněny uplatňovat právo na ochranu osobnosti zemřelé osoby⁵¹. Jedná se konkrétně o manžela, partnera, děti, případně rodiče této zemřelé osoby. Jiní autoři vykládají toto ustanovení, tak, že je třeba k použití obchodní firmy souhlasu všech osob, které po zůstaviteli dědily⁵². Tedy každého, kdo nabyt nějakou majetkovou hodnotu z majetku zůstavitele. I já zastávám tento názor. Slovo dědic podle mě jednoznačně označuje osobu, která dědí, tedy nabývá něco ze jmění zesnulé osoby – zůstavitele. Stejný výklad se ostatně objevuje i v předválečné judikatuře⁵³. Není přitom rozhodné, zda se jedná o dědice ze zákona, nebo ze závěti, všichni mají shodné postavení. Jestliže někdo zemře bez dědiců, neexistuje pak nikdo, kdo by byl oprávněn tento souhlas udělit. Česká republika, která v takovém případě nabývá majetek zemřelé osoby jako odúmrtí, nemá totiž v takovém případě postavení dědice. Může se zdát, a je to patrně i jedním z důvodů, proč někteří autoři zastávají prve uvedený názor, že je zbytečné a nepraktické žádat souhlas od každého, kdo nabyt sebemenší majetkovou hodnotu z pozůstalosti. Takových osob může být velké množství a ani jejich vztah k zůstaviteli nemusí být nejtěsnější. Já se ale domnívám, že je třeba primárně vycházet z dikce zákona a z významu, jaký slova, která používá, mají v běžném jazyce. Jestliže je možno se takovým způsobem dobrat smysluplného znění právní normy, nejsou už na místě další úvahy, a to ani o praktických dopadech takového výkladu. Ty mohou případně posloužit jako úvahy de lege ferenda. Bližší prozkoumání vyžaduje také otázka, jaký je poměr souhlasu zůstavitele a jeho dědiců. Podle mého názoru, jestliže zůstavitel za svého života výslovně projeví svoji vůli, dědici na tom později po jeho smrti nemohou nic změnit.

---

⁵¹ Stuna, S. a kol.: Obchodní zákoník s podrobným komentářem pro právní a podnikatelskou praxi, Trizonia, Praha 1992, str. 29.

⁵² Například Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. aktualizované vydání, Linde, Praha 2003, str. 143.

⁵³ Vážný 6567 (1926). Citováno z Eliáš, K. a kol.: Obchodní zákoník – Praktické poznámkové vydání, 4. přepracované a rozšířené vydání, Linde, Praha 2004.

Tedy nemohu zvrátit jeho souhlas s použitím jeho firmy, ani dát souhlas k jejímu užití, jestliže podnikatel výslovně za svého života projevil vůli, aby se tak nestalo. Názoru nositele firmy je podle mě třeba dát přednost, před názorem dědiců. Platí to tím spíše, že obchodní firma je v tomto případě z podstatné části tvořena jménem svého nositele. Z uvedeného plyne, že dědici mohou o osudu firmy rozhodovat až po smrti zůstavitele (dědicem se člověk stává až tehdy, když něco nabude děděním, tedy až po smrti zůstavitele) a jen tehdy, jestliže tento o ní za svého života žádným způsobem nerozhodl.

Ustanovení § 11 odst. 1 ObchZ dále umožňuje, aby ten, kdo nabude podnik smlouvou, použil při tvorbě svojí obchodní firmy firmu původního vlastníka podniku. Potřebuje k tomu souhlas převodce a musí do své obchodní firmy pojmout nástupnický dodatek. Z něj musí být opět patrné, že došlo ke změně v osobě podnikatele. Důvod je stejný jako v případě dědění podniku. O uplatnění principu pravdivosti obchodní firmy zde rovněž platí to, co už bylo řečeno výše. Toto ustanovení se jeví být v rozporu s ustanovením § 11 odst. 4 ObchZ, které umožňuje převod obchodní firmy spolu s podnikem nebo jeho částí. V jeho důsledku pak může nabyvatel podniku nebo jeho části užívat obchodní firmu původního vlastníka podniku v nezměněné podobě. Není povinen k ní připojovat nástupnický dodatek. Obchodní firma se zde zachovává a pouze mění majitele. Domnívám se, že jediným rozumným řešením je, že odstavec 1 se vztahuje jenom na případy, kdy převodcem podniku je podnikatel fyzická osoba. V takovém případě je jeho obchodní firma tvořena jeho jménem, a tedy těsně souvisí s jeho osobností. Také jeho podnik s ním bude často poměrně těsně spojen. Proto zákon požaduje, aby byl do obchodní firmy nového majitele podniku vložen nástupnický dodatek, ze kterého plyne, že původní podnikatel už podnik neprovozuje a pod firmou obsahující jeho jméno podniká někdo jiný. V tomto případě se nejedná o převod obchodní firmy, stejně jako se o něj nejedná při dědění podniku. Dochází zde k tomu, že původní obchodní firma zanikne a právnímu nástupci, který si tvoří obchodní firmu je dovoleno odchýlit se od zásady pravdivosti a do své obchodní firmy pojmout firmu svého právního předchůdce. Jestliže je naproti tomu převodcem podniku právnická osoba, je možné, aby se strany smlouvy zároveň dohodly na převodu obchodní firmy. Jelikož se zde jedná o převod, nabyvatel ji získá a bude užívat v té podobě, jako ji užíval jeho právní předchůdce. Zákon to umožňuje, jelikož se zde jedná o firmu právnické osoby, která zpravidla není spojena s osobností žádné fyzické osoby. Rovněž

kvality podniku podnikatele fyzické osoby jsou daleko méně často závislé na nějaké konkrétní fyzické osobě. V tom je třeba spatřovat důvod existence tohoto dvojího právního režimu.

Třetím a posledním případem, kdy se mluví o staré firmě je ten, kdy z nějakého důvodu dojde ke změně jména podnikatele fyzické osoby. Vzhledem k tomu, že jeho obchodní firma má být tvořena jeho jménem, stane se po této změně nepravdivou. Podnikatel si musí vytvořit firmu novou, ovšem je mu dovoleno, aby i jejím základem bylo jeho původní jméno. Opět dochází k částečnému odklonu od zásady pravdivosti firmy ve prospěch využití dobré pověsti spojené s původní firmou. Odklon je jen částečný, neboť podnikatel je povinen do svojí nové firmy povinen pojmout dodatek obsahující nové jméno.

2.3.6 Jméno společníka v obchodní firmě

Tím že obchodní zákoník umožňuje, aby v obchodní firmě bylo za určitých okolností uvedeno jméno osoby, která již přestala být společníkem nebo členem právnické osoby, která je jejím nositelem, konstruuje další výjimku ze zásady pravdivosti obchodní firmy. Zatímco u podnikatele fyzické osoby zákon vyžadoval, aby v případě, že někdo jiný převzal jeho podnik, bylo jeho jméno v obchodní firmě právního nástupce doplněno o dodatek, který vysvětloval, že tato osoba už nemá s podnikem nic společného, zde u právnické osoby, se naopak dovoluje, aby její firma zůstala v původní podobě, i když obsahuje jméno osoby, která už se na její činnosti nepodílí. Důvod spočívá v rozdílné typické míře sepětí podnikatele jednotlivce a společníka (člena) právnické osoby s podnikem. Ta je typicky u společníka (člena) právnické osoby menší. Výkony podniku zpravidla nestojí na jeho osobních kvalitách. Proto je možné dát přednost stabilitě obchodní firmy, na kterou už jsou zákazníci přivyklí, před její pravdivostí. Nehrozí totiž, že by tím byl někdo ze zákazníků poškozen.

Musí ale být respektována osobnostní práva bývalého společníka (člena). Podnikatel proto potřebuje souhlas jeho, případně jeho dědiců nebo právního nástupce s ponecháním jeho jména v obchodní firmě. Jedná se zde o speciální právní úpravu

k obecné právní úpravě ochrany osobnosti obsažené v občanském zákoníku. O výkladu pojmu dědic a o vzájemném poměru souhlasu společníka (člena) a jeho dědiců (právního nástupce) platí totéž, co bylo řečeno v předchozí části práce věnované staré firmě. Zmínit se je třeba je potřeba jen o důsledku toho, že zákon v ustanovení § 11 odst. 5 ObchZ mluví pouze o dědici, nikoliv o dědicích jako to činí v ustanovení § 11 odst. 1. Nevidím sice důvod, proč by zákonodárce stanovil pro tento případ mírnější režim než pro starou firmu, avšak dikce zákonného ustanovení je jasná. Jelikož byl použit tvar jednotného čísla, bude postačovat, když souhlas udělí třeba i jediný dědic.

Souhlas je jednostranným právním úkonem, jeho forma není předepsána, může tedy být udělen i ústně, nebo dokonce konkludentně. V praxi ale bude velmi vhodné, aby byl udělen v písemné formě. Nic nebrání tomu, aby byl tento souhlas zahrnut do smlouvy, která stanoví vzájemná práva a povinnosti nositele firmy a bývalého společníka nebo člena. V praxi to dokonce možná bude častější, než udělování souhlasu ve formě jednostranného prohlášení.

Souhlas může být dán na dobu určitou i dobu neurčitou. Pokud jde o možnost jeho odvolání, domnívám se, že tato rozhodně existuje v případě udělení souhlasu s užíváním jména na dobu neurčitou. Neodvolatelný souhlas podle mého názoru právo nezná. Toto odvolání není třeba nijak zdůvodňovat, je na volné úvaze podnikatele, zda s použitím svého jména bude souhlasit. V případě souhlasu daného na dobu určitou se kloním spíše k tomu, že jej odvolat nelze. Snad by to bylo možné za nějaké výjimečné situace, například tehdy, když uváděním jména osoby ve firmě docházelo k závažnému poškození její dobré pověsti. Bude vhodné, aby si podnikatel a bývalý společník podmínky odvolání souhlasu podrobně sjednali ve smlouvě, tím budou odstraněny veškeré pochybnosti. Ve smlouvě si mohou například sjednat možnost souhlas s užíváním jména vypovědět s určitou výpovědní lhůtou, aby měl podnikatel čas svou firmu změnit.

Souhlas může být dán úplatně i bezúplatně. Úplatu a její výši je rovněž možné sjednat ve smlouvě mezi podnikatelem a bývalým společníkem.

Tento souhlas musí mít podnikatel od prvního okamžiku, kdy osoba, jejíž jméno je ve firmě uvedeno, přestane být společníkem (členem). Jestliže tento souhlas v tento okamžik nemá, dopouští se porušení zákona. Potom je jeho povinností svojí obchodní firmu změnit takovým způsobem, aby jméno bývalého společníka (člena)

neobsahovala. Jestliže by podnikatel jméno bývalého společníka bez oprávnění i nadále užíval, mohl by se tento bývalý společník, nebo jeho dědic, případně právní nástupce soudní cestou domáhat toho, aby podnikatel svojí obchodní firmu změnil. Toto oprávnění je možné dovodit z § 12 ObchZ. Podle tohoto ustanovení by měl vůči neoprávněnému uživateli i další nároky. Podrobněji se této problematice budeme věnovat v podkapitole věnované ochraně obchodní firmy. Toto právo bývalého společníka však není neomezené. I pro něj platí, že musí být vykonáváno v souladu s dobrými mravy. Pokud by tomu tak nabylo, soud by mu neposkytl ochranu. Takový šikanozní výkon práva si lze v této záležitosti poměrně snadno představit. Mohlo by se stát, že by bývalý společník odmítal dát souhlas s ponecháním svého jména zcela zřejmě bezdůvodně a pak by žaloval o jeho změnu a náhradu újmy, která mu vznikla. Takové žaloby by soud neměl vyhovět.

Je třeba zdůraznit, že toto ustanovení řeší pouze situaci, kdy je jméno společníka již ve firmě obsaženo při jeho odchodu ze společnosti. Pokud by se tam jeho jméno objevilo bez jeho souhlasu až po tomto odchodu, neliší se tato situace od té, kdy by se tam objevilo jméno osoby, která s podnikatelem neměla nikdy nic společného. V obou případech by došlo, mimo jiné, k zásahu do osobnostních práv těchto osob. Takové jednání podnikatele by bylo v rozporu s příslušnými ustanoveními občanského zákoníku. Dotčené osoby se však budou domáhat ochrany nikoliv podle tohoto právního předpisu, ale podle ustanovení § 12 ObchZ.

Ještě dodejme, že z probíraného ustanovení § 11 odst. 5 ObchZ nelze v žádném případě dovodit, že by k uvedení svého jména v obchodní firmě mohla souhlas dát osoba, která nikdy nebyla společníkem nebo členem. Mluví se zde pouze o jménu bývalého společníka nebo člena. Jeho jméno navíc musí být již ve firmě obsaženo před odchodem takové osoby ze společnosti. Nelze, ani se souhlasem takové osoby, uvést její jméno ve firmě až po tomto odchodu ze společnosti. Tyto případy nejsou uvedeným ustanovením kryty a představují rozpor s principem pravdivosti obchodní firmy.

2.3.7 Obchodní firma člena koncernu

Pro společnosti, které jsou členy jednoho koncernu, obchodní zákoník v ustanovení § 11 odst. 6 zakotvuje jistou výjimku z principu nezaměnitelnosti obchodní firmy. Dovoluje, aby firmy takových společností obsahovaly určité společné prvky. Přitom se ale stále požaduje, aby takové firmy byly vzájemně dostatečně rozlišitelné. Princip nezaměnitelnosti obchodní firmy tak není opuštěn zcela, v tom případě by ostatně obchodní firma nemohla plnit svůj účel. Aby bylo zřejmé, že se jedná o firmu člena koncernu, musí k ní být připojen dodatek, ze kterého to bude patrné. Volba konkrétní podoby dodatku je ponechána na podnikateli. Bez tohoto dodatku by se na obchodní firmu nedalo pohlížet jako na zvláštní případ firmy koncernové společnosti a bylo by nutné považovat ji za zaměnitelnou.

2.4 Užívání obchodní firmy

2.4.1 Oprávnění podnikatele užívat firmu jeho omezení

Nejdůležitějším oprávněním a zároveň povinností podnikatele ve vztahu k obchodní firmě je užívat ji. Jak už bylo dříve ukázáno, myslí se tímto užíváním označování podnikatele obchodní firmou při provádění právních úkonů. To plyne z ustanovení § 8 odst. 1 ObchZ. Při absenci výslovného omezení se dá usuzovat na to, že ji podnikatel může užívat jak při činění hmotně právních úkonů, tak úkonů procesních. Ustanovení § 79 odst. 1 o.s.ř. však požaduje, aby podnikatel fyzická osoba byl v procesních úkonech označen svým jménem a příjmením. Obchodní firmu zmiňuje jen jako označení právnické osoby. Toto ustanovení je podle mě třeba považovat za speciální k obecnému ustanovení obchodního zákoníku. To má za následek, že při činění procesních úkonů se podnikatel jednotlivec musí označovat svým jménem a příjmením a nikoliv svou firmou. Toto řešení není příliš vhodné. Pro nepřipuštění firmy jako označení podnikatele fyzické osoby není rozumný důvod, vždyť dokonce poskytuje poněkud větší záruky nezaměnitelnosti osoby než její jméno a příjmení.

Například i německý obchodní zákoník výslovně umožňuje, že podnikatel pod svou firmou činí i procesní právní úkony⁵⁴. Domnívám se ale, že za současného znění obou zákonných ustanovení jiný výklad není možný. Ke stejnému závěru se kloní i soudy, když vyžadují, aby účastník řízení, který je fyzickou osobu, byl za všech okolností označován svým jménem a příjmením⁵⁵.

Obchodní firma musí být užívána v takovém znění, které je zapsáno v obchodním rejstříku. Použití byt' jen nepatrně odlišného označení není použitím obchodní firmy a znamená porušení zákona. Zpravidla však taková vada nebude způsobitá vyvolat omyl v otázce, kdo je subjektem činícím takový právní úkon. Z toho plyne, že nebude mít za následek neplatnost tohoto právního úkonu. Jiný závěr by byl zbytečně formalistický a neodpovídající potřebám pružného obchodního styku. Ke stejnému závěru se kloní i judikatura⁵⁶.

Vzhledem k tomu, že obchodní zákoník nestanovuje žádné požadavky na vizuální podobu obchodní firmy, platí, že tato je zcela na volbě podnikatele. Zápis v obchodním rejstříku zahrnuje pouze slovní znění firmy. Podnikatel si může vybrat, jaký styl a barvu písma zvolí pro vyjádření své obchodní firmy. Je na něm, zda ji zapíše malými nebo velkými písmeny. Firmu je nepochybně možné spojit i s grafickým logem, dokonce ji leze do něj vhodně zakomponovat. Za všech těchto okolností ale firma musí zůstat jednoznačně rozpoznatelná a čitelná. Jinak by nemohla plnit svůj účel a jednalo by se o porušení zákona.

Zajímavou otázkou je, zda obchodní firma může být užívána v překladu do jiného jazyka, než ve kterém je zapsána do obchodního rejstříku. Existuje judikát z předválečné doby, který takovou možnost připouští⁵⁷. Samozřejmě za předpokladu, že překlad bude naprosto věrný originálu. Jinak by se jednalo o porušení zásady jednoty obchodní firmy. Já mám o správnosti takového postupu pochybnosti. Firma je podle mého mínění právě jenom tím doslovným označením, které je zaneseno v obchodním

---

⁵⁴ Ustanovení § 17 odst 2 HGB: „*Ein Kaufmann kann unter seiner Firma klagen und verklagt werden*“.

⁵⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 6 Cdo 14/93 ze dne 29. 9. 1993 publikované v Bulletinu Vrchního soudu v Praze, 2/1994, str. 71.

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. ledna 2002 sp. zn. 21 Cdo 315/2001 publikovaný pod č. 55/2002 Sb.r.ci., nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2007 sp. zn. 29 Odo 1156/2005 publikovaný v Soudní judikatura 4/2008 str. 262.

⁵⁷ Vážny 6100 (1926). Citováno z Eliáš K. a kol.: Obchodní zákoník – Praktické poznámkové vydání, 4. přepracované a rozšířené vydání, Linde, Praha 2004.

rejstříku. Překlad do cizího jazyka se od tohoto označení bude odlišovat, a tedy jeho užívání nebude užíváním obchodní firmy.

2.4.2. Užívání firmy na základě licence?

Za užívání obchodní firmy by se dalo označit i její užívání na základě licenční smlouvy. Předpokladem toho by bylo, že majitel firmy by dal smlouvou svolení jinému podnikateli k tomu, aby ji užíval, obdobně jako se to děje u jiných předmětů duševního vlastnictví (např. ochranných známek). Firmu by tak užíval jiný podnikatel než který ji má zapsanou v obchodním rejstříku. Je zřejmé, že by se nemohlo jednat o užívání k provádění právních úkonů, neboť to by znamenalo, že podnikatel by činil právní úkon jednak pod označením, které nemá zapsané v obchodním rejstříku a jednak pod označením, které je zaměnitelné s označením, které k provádění právních úkonů užívá jiný subjekt. Jednalo by se tak hned o dvojnásobné porušení zákona. Smlouva, která by to měla umožňovat, by byla pro tento rozpor neplatná. Jak jsme si ale už řekli výše, žádné jiné užívání obchodní firmy, než k označování podnikatele při provádění právních úkonů není možné. Jestliže je totiž určité označení užito k jinému účelu (např. označení výrobku nebo provozoven), nejedná se už o obchodní firmu, byť jeho znění je stejné jako znění obchodní firmy zapsané v obchodním rejstříku. Z tohoto vyvozují, že licenci k užívání obchodní firmy nelze platně udělit. Tam kde se v odborné literatuře vyskytuje názor, že licenci k firmě je možné platně udělit, autoři buď vychází z toho, že firmu je možno užívat i jinak než k provádění právních úkonů⁵⁸, nebo tuto možnost zmiňují jen na okraj a bez jakéhokoliv vysvětlení⁵⁹. Je třeba poznamenat, že ani v prvním případě nejde o ani tak o vyjádření názoru opřené o podrobnou argumentaci, jako spíše o pouhé naznačení určité možnosti.

Na otázku nadnesenou v nadpise tak dávám zápornou odpověď. Užívat obchodní firmu na základě licence podle mě není možné.

---

⁵⁸ Večerková E. in Pokorná J., Kovařík Z., Čáp Z. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. I. díl., 1. vydání. Wolters Kluwer ČR, a.s. Praha 2009, str. 35.

⁵⁹ Bartošiková M., Plíva S. in Štenglová, I., Plíva S., Tomsa M. a kol.: Obchodní zákoník: komentář, 12. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, str. 21.

2.5 Přejchod a převod obchodní firmy

Oba v nadpisu předestřené okruhy otázek mají jeden společný prvek. Dochází při nich ke změně majitele obchodní firmy, tedy k derivativnímu nabytí práva k ní. Obchodní firma přitom zůstává zachována. To je dáno tím, jak už víme, že se nemění nic na jejím znění. Jedná se o analogii derivativního nabytí vlastnického práva k věci. Tyto případy se tedy liší od používání „staré firmy“. To už ostatně bylo vysvětleno. Další společný rys spočívá v tom, že oba případy představují odchylku od principu pravdivosti obchodní firmy. Ovšem zmírněnou nutností současného přechodu resp. převodu podniku.

2.5.1 Přejchod obchodní firmy

Přejchodem obchodní firmy máme na mysli situaci, kdy obchodní firma mění svého majitele z jednoho podnikatele na jiného, aniž by k tomu bylo třeba projevů vůle obou subjektů. Právním titulem změny tak není smlouva, ale jiná právní skutečnost. Tento institut je vyhrazen pro přeměny obchodních společností a družstev.

Podmínkami přechodu obchodní firmy, které musí být splněny kumulativně, jsou přechod podniku z jedné právnické osoby na druhou, převzetí firmy nástupnickou právnickou osobou a zánik první právnické osoby bez likvidace. Vidíme zde opět těsné sepětí obchodní firmy s podnikem, když není dovolen její samostatný přechod. Za povšimnutí také stojím, že přechod je možný pouze mezi právnickými osobami, mezi jinými subjekty k němu dojít nemůže. Povodní nositel firmy také musí zaniknout bez likvidace. Pro případy, kdy na obou stranách nestojí právnické osoby, nebo sice stojí, ale nedochází k zániku jednoho bez likvidace, zná zákon jiné způsoby jak umožnit, aby nástupnický subjekt mohl užívat stejnou resp. podobnou obchodní firmu, jako měl jeho právní předchůdce. Nezbytnou podmínkou přechodu je i převzetí firmy nástupnickou právnickou osobou. K tomu je nutný právní úkon nástupnické právnické osoby. Jestliže k němu nedojde, nenastane vůbec přechod firmy a ta pak zanikne spolu se zánikem

svého nositele⁶⁰. Převzít firmu později po přechodu podniku už není možné. Jednoduše proto, že taková firma už neexistuje. Právními skutečnostmi, na které je přechod vázán, jsou tedy přechod podniku a jednostranný projev vůle jeho nabyvatele.

2.5.2 Převod obchodní firmy

Při převodu obchodní firmy dochází ke změně jejího majitele na základě dvoustranného právního úkonu – smlouvy. Na straně převodce se může vyskytovat pouze právnická osoba. Podnikatel fyzická osoba svoji firmu převést nemůže, pouze může dát souhlas nabyvateli svého podniku k tomu, aby si utvořil firmu, která je odvozena od jeho obchodní firmy. Nabyvatelem pak může být kterýkoliv podnikatel. Firmu lze takto převést pouze spolu s podnikem, nebo jeho částí. Důvody jsou stejné jako při přechodu firmy, nebo u staré firmy. Jestliže se převádí pouze část podniku, jeho původní vlastník musí svoji firmu buď změnit, nebo musí zaniknout s likvidací. Jinak by byl porušen princip nezaměnitelnosti obchodní firmy.

2.6 Ochrana obchodní firmy

Pojem ochrana obchodní firmy chápou široce jako soubor pravidel a z nich plynoucích následků nastupujících v případě, že dojde k porušení právních norem firemního práva. Toto porušení norem firemního práva se děje ve dvou oblastech. Jde jednak o případy, kdy někdo neoprávněně zasáhne do práva podnikatele k jeho obchodní firmě. Typicky se bude jednat o případ, kdy bude někdo užívat zaměnitelnou obchodní firmu. Podnikateli zákon pro tyto případy dává možnost domáhat se určitých nároků. Do druhé skupiny případů budou patřit ty, kdy se porušení norem firemního práva dopustí sám nositel obchodní firmy. Bude tomu tak tehdy, když ji utvoří v rozporu s pravidly pro její tvorbu. Každý se pak může domáhat nároků, které zákon pro tento případ stanovuje.

---

⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. září 2004 sp. zn. 32 Odo 47/2004. Publikován pod č. 89/2005 Sb.r.ci.

Prostředky ochrany, které právo zná, můžeme rozdělit na soukromoprávní a veřejnoprávní. V této práci se však budeme věnovat pouze těm prve jmenovaným, neboť se jedná o práci z oboru obchodní právo.

Můžeme rozlišit dva systémy soukromoprávní ochrany. Oba poskytují ochranu v obou druzích případů zmíněných výše. Prvním z nich je systém ochrany poskytovaný přímo firemním právem. Můžeme jej nazývat systémem absolutní ochrany. Bude totiž použitelný vždy. Druhým systémem je právo nekalé soutěže, které je možno použít pouze za určitých okolností. Mluví se o něm proto jako o systému relativní ochrany. Dále budou popsány oba systémy samostatně.

2.6.1 Ochrana poskytovaná firemním právem

Tato ochrana bývá nazývána ochranou absolutní, neboť je použitelná při všech přestoupeních norem firemního práva. Nehraje roli jaký je vztah mezi osobou dotčenou na jejích právech a rušitelem ani jaký je jejich právní status (zda se jedná např. o podnikatele nebo spotřebitele).

Zkladní podmínkou aplikace ochrany, je porušení něčího subjektivního práva. Poškozenou osobou může být kdokoliv, ne jen podnikatel, který je majitelem obchodní firmy. To vyvozují z dikce ustanovení § 12 odst. 1 ObchZ kde je užit obrátu „*Kdo byl dotčen na svých právech...*“. Vidíme, že okruh oprávněných osob není předem nijak omezen. Taková osoba dále musí mít určité subjektivní právo, které je zasaženo neoprávněným užíváním obchodní firmy. U majitele obchodní firmy je existence takového práva zřejmá. Jedná se o jeho absolutní majetkové právo k firmě. Zasaženo bude typicky tehdy, když někdo bude užívat zaměnitelnou obchodní firmu.

Za neoprávněné užívání firmy se podle mého názoru dá považovat i situace, kdy si podnikatel vytvoří firmu v rozporu s pravidly pro její tvorbu a tu pak užívá. Takovou firmu by podle práva neměl mít, a jestliže ji má a užívá, jedná protiprávně. Toto užívání pak působí zásah do subjektivních práv všech od něj odlišných subjektů práva. Jestliže totiž podnikateli plynou určité povinnosti týkající se tvorby a užívání obchodní firmy, odpovídají těmto povinnostem práva všech ostatních subjektů, před kterými podnikatel pod svou firmou vystupuje. Tyto osoby mají subjektivní právo na to,

aby firma byla utvořena a užívána v souladu s právními normami. Porušení pravidel tvorby firmy může spočívat například v její zaměnitelnosti, klamavosti nebo nemravnosti. Zvláště ve dvou posledně jmenovaných případech je možnost obrany každého osoby významná.

Tento systém ochrany bude použitelný i pro bývalého společníka nebo člena právnické osoby, který nedal souhlas s užíváním svého jména v cizí obchodní firmě. Tato osoba má právo na to, aby její jméno nebylo ve firmě uvedeno bez jejího souhlasu. Podnikatel její souhlas k oprávněnému užívání firmy, která takové jméno obsahuje, potřebuje. Proto jestliže určitá osoba takový souhlas nedá, nebo jej odvolá, bude docházet k zásahu do jejích práv neoprávněným užíváním obchodní firmy. V tomto případě je tento systém ochrany v poměru speciality k ochraně osobnosti upravené v občanském zákoníku.

Také v případě, kdy bude užito ve firmě jméno určité osoby bez jejího souhlasu a tato osoba nebude bývalým společníkem, nebo členem, zkrátka nebude mít s podnikatelem nic společného, bude docházet k zásahu do jejích práv neoprávněným užíváním obchodní firmy. Firma bude utvořena v rozporu se zákonem a užívána neoprávněně, když při její tvorbě nebudou respektována osobnostní práva poškozeného. Taková poškozená osoba se bude moci domáhat ochrany, kterou poskytuje firemní právo v obchodním zákoníku. Opět zde dochází k vyloučení aplikace ustanovení občanského zákoníku na základě principu speciality. Specialita je zde dána v tom smyslu, že dochází k zásahu do osobnostních práv v souvislosti s tvorbou a užíváním obchodní firmy.

Poškozenému dává zákon několik nároků, kterých se může domáhat. V první řadě může žádat, aby soud rušiteli uložil, aby se takového jednání zdržel a odstranil závadný stav. Zde však existují jistá omezení. Platí, že se nelze domáhat toho, aby soud někomu zakázal užívání jeho obchodní firmy. Podnikatel má totiž povinnost činit právní úkony pod svou firmou, byť je utvořena nezákonně. Takovým zákazem by tak jeho činnost byla zcela znemožněna⁶¹. Ze stejného důvodu nelze ani žádat vydání předběžného opatření, které by ukládalo stejný zákaz, byť by byl dočasný⁶². Taktéž není

---

⁶¹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 10. 1994 sp. zn. 3 Cmo 808/93 publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 20/1998.

⁶² Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 8. 1993 sp. zn. Cmo 234/93 publikované pod č. 55/1994 Sb.r.ci.

možné žalovat na povinnost změnit firmu zapsanou v obchodním rejstříku. Povinnost nechat zapsat změněnou firmu do obchodního rejstříku vzniká až na základě změny zakladatelského dokumentu. Proto je nutné se domáhat uložení povinnosti změnit obchodní firmu v zakladatelském dokumentu⁶³. Pak automaticky vzniká podnikateli povinnost nechat tuto skutečnost zapsat do obchodního rejstříku.

Při uplatňování těchto nároků bude nutné věnovat zvýšenou pozornost pečlivé formulaci žalobního petitu. Je třeba, aby poškozený v petitu žaloby přesně specifikoval, jakým způsobem má být firma rušitele práva změněna, např. jaký výraz má být vypuštěn, nebo naopak doplněn. Obecně ale nelze dávat žádný bližší návod na to, jak by takový petit měl vypadat. Vše bude záviset na okolnostech konkrétního případu.

Dalšími nároky, které je možno uplatňovat jsou nárok na vydání bezdůvodného obohacení a nárok na přiměřené zadostiučinění, které může mít i peněžitou formu. Všimněme si blíže posléze uvedeného nároku. Jeho existence je dána především osobnostními rysy práva k obchodní firmě, které plynou z jejího těsného spojení s osobností podnikatele. Jeho hlavním smyslem je zmírnit imateriální újmu na právech podnikatele způsobenou neoprávněným užíváním jeho obchodní firmy. Zadostiučinění může mít formu jak nepeněžitou, tak peněžitou. Na rozdíl od úpravy náhrady nehmotné újmy v občanském zákoníku zde neplatí, že peněžité zadostiučinění lze žádat jen tehdy, když se nepeněžité jeví jako nedostatečné. To je velice pozitivní. Rozdílná úprava je dána patrně povahou obchodního práva jako práva přísnějšího, které více dbá na majetkové vztahy. Ještě dodejme, že nepeněžité zadostiučinění bude spočívat nejspíše v omluvě rušitele určené poškozenému, nebo zveřejněné v hromadných sdělovacích prostředcích.

Množinu nároků poškozeného doplňuje nárok na náhradu škody, který nastupuje obecně vždy, kdy dojde k porušení něčích práv. Odpovědnost za škody způsobenou neoprávněným používáním obchodní firmy se řídí obchodním zákoníkem, půjde tedy o odpovědnost objektivní. K jejímu nastoupení nebude třeba zavinění rušitele. Závěrem je třeba dodat, že je na volbě poškozeného, kterých z těchto nároků se bude domáhat. Může si zvolit jeden z nich nebo jakoukoliv jejich kombinaci, třeba i všechny.

---

⁶³ Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 3. 4. 1997 sp. zn. 3 Cmo 454/96 publikované v časopise Soudní rozhledy 6/1997, str. 149.

Soud může žalobci, který měl s žalobou úspěch přiznat právo zveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který úspěch neměl. Tento institut představuje poměrně mocný nástroj ochrany firmy. Nejedná se však o nárok poškozeného, kterého by se mohl domáhat. Přiznání tohoto práva je totiž výlučně na úvaze soudu. Na jeho přiznání právní nárok. Rozsah, formu a způsob zveřejnění rozsudku soud určí podle okolností případu. V praxi pravděpodobně nebude docházet k zveřejňování celého rozsudku. Ten může být velice obsáhlý a jeho zveřejnění by se pak míjelo zamýšleným účinkem. Bude proto docházet spíše jen ke zveřejňování jeho podstatných částí. Těmi budou enunciat a nejpodstatnější části odůvodnění.

2.6.2 Ochrana poskytovaná právem nekalé soutěže

Nutnou a zároveň postačující podmínkou uplatněná tohoto systému ochrany je naplnění generální klauzule nekalé soutěže tak jak ji definuje ustanovení § 44 odst. 1 ObchZ. K jejímu naplnění je mimo jiné třeba, aby poškozeným a rušitelem existoval určitý vztah. Proto je tento systém ochrany nazýván systémem relativním. Ryto subjekty musejí být ve vztahu hospodářské soutěže. V tomto vztahu budou typicky podnikatelé podnikající ve stejném odvětví hospodářství, není to však nutnou podmínkou. Posouzení existence tohoto vztahu vždy bude záležet na okolnostech konkrétního případu, které bude nutno pečlivě zkoumat. Tento vztah ale nečistí pouze mezi podnikateli. Nacházejí se v něm i podnikatel a spotřebitel. Právo soutěžní právo totiž chrání před nekalými praktikami spotřebitele.

Dalším prvkem generální klauzule je existence jednání, které je v rozporu s dobrými mravy soutěže a které je způsobilé přivodit jiným soutěžitelům újmu. Za jednání, které je v rozporu s dobrými mravy soutěže je třeba považovat obecně jakékoliv protiprávní jednání. Porušování právních norem je jednáním nemravným, a to i v obchodním styku, kde v tomto směru platí poněkud volnější pravidla. Zásah do práva k obchodní firmě resp. zásah do práv každého, aby firma byla tvořena a užívána v souladu s právem, je nepochybně protiprávním činem. Bude tedy i činem, který je v rozporu s dobrými mravy soutěže. Rozhodující pro kvalifikaci jednání neoprávněného uživatele firmy jako nekalosoutěžního tak bude naplnění posledního znaku. Půjde o to,

zda takové jednání je způsobilé přivodit ostatním soutěžitelům újmu. Víme již, že těmito soutěžiteli jsou jak podnikatelé, tak spotřebitelé.

Podnikateli bude vznikat újma obecně tehdy, když někdo porušením pravidel tvorby a užívání firmy získá vůči němu výhodu v hospodářské soutěži. Takové porušení může nejspíše spočívat v užívání firmy, která je zaměnitelná s jeho firmou, nebo v užívání firmy, která je klamavá. Představit si lze i získání výhody neoprávněným užitím vyhrazených výrazů. Tato jednání budou často kromě generální klauzule naplňovat i některou ze speciálních skutkových podstat. Půjde nejspíše o vyvolání nebezpečí záměny a parazitování na pověsti podniku, výrobku či služeb jiného soutěžitele.

Také spotřebitelům bude újma vznikat obecně tehdy, když podnikatel protiprávním užíváním firmy vůči nim získá výhodu v hospodářské soutěži. Této výhody docílí nejspíše jejich oklamáním. V praxi se tak bude pravděpodobně dít užíváním firmy, která je klamavá, nebo obsahuje vyhrazený výraz, aniž pro to existují podmínky. Ze speciálních skutkových podstat je opět nejpravděpodobnější naplnění parazitování na pověsti nebo vyvolání nebezpečí záměny.

Subjektu dotčenému nekalosoutěžním jednáním spočívajícím v neoprávněném užívání obchodní firmy na jeho právech (lhostejno zda na právu k firmě, nebo na právu spotřebitele na to, aby podnikatel používal právu odpovídající firmu) dává zákon několik prostředků obrany. Jsou totožné s prostředky, které poskytuje systém absolutní ochrany. Pro uplatňování zdržovacího nároku platí i zde výše uvedená omezení.

Rozhodnutí, který systém ochrany použít ve věci poškozeného subjektu. Jak už bylo řečeno, pro aplikaci práva nekalé soutěže musejí být naplněny specifické podmínky. Jejich naplnění musí být prokazováno žalobcem. To se jeví vůči systému absolutní ochrany jak jistá nevýhoda. Na druhou stranu, jestliže poškozeným bude spotřebitel, dává mu zákon v ustanovení § 54 odst. 2 ObchZ velkou výhodu vůči podnikateli, který se dopouští nekalé soutěžního jednání. Je jí založení vyvratitelné právní domněnky, že se podnikatel se nekalosoutěžního jednání dopustil a je na něm prokazovat opak. Je však třeba dodat, že tato domněnka se týká pouze uplatňování zdržovacího nebo restitučního nároku. Pokud jde o uplatňování ostatních práva, platí, že důkazní břemeno tíží žalobce. Přesto ale můžeme uzavřít, že tento systém ochrany bude výhodné užít zejména tehdy, když újmu nebo ohrožení práva utrpí spotřebitel.

3. Obchodní firma v návrhu nového občanského zákoníku

3.1 Nový občanský zákoník

V současné době je připraven návrh nového kodexu občanského práva. Ten se snaží být skutečně obecným předpisem soukromého práva a zahrnou co největší část jeho materie. V souvislosti s tím dochází k dekodifikaci obchodního práva, která má vyvrcholit po jeho vstupu v účinnost zrušením obchodního zákoníku. Jeho obsah přejde zčásti právě do tohoto nového občanského kodexu, zčásti do zákona o obchodních společnostech a z části i do jiných předpisu⁶⁴.

Nový občanský zákoník bude zahrnovat i úpravu firemního práva. Je tomu tak proto, že kodex bude obsahovat i obecnou úpravu podnikání a statusu podnikatele, se kterými problematika obchodní firmy úzce souvisí⁶⁵. Nehodí se, aby byla upravena např. v zákoně o obchodních společnostech, neboť je obecnější. Nedopadá jen na obchodní společnosti a družstva, ale i na jiné podnikatele.

Úpravu firmy nalezneme v obecné části občanského zákoníku. Konkrétně v jeho hlavě II věnované osobám, v díle 5, který upravuje status podnikatele. Firma je tam zařazena jako něco, co je vlastní pouze podnikatelům a dotváří jejich právní postavení.

Nás však budou zajímat i jiná ustanovení nového kodexů. Pro určení právní povahy firmy a práva k ní pro nás bude významná definice věci v právním smyslu a úprava vlastnického práva. S ochranou firmy souvisí i úprava nekalé soutěže, která se taktéž přesune do tohoto nového právního předpisu.

---

⁶⁴ Už se tak stalo, pokud jde o přeměny obchodních společností přijetím zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev.

⁶⁵ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, str. 105.

3.2 Obecná charakteristika firmy

3.2.1 Pojem obchodní firma

Pohledem na úvodní ustanovení firemního práva v § 397 odst. 1 nObčZ zjistíme, že definice firmy zůstala nezměněna. Obsah pojmu tak zůstal zachován. Opět zde nalezneme tři prvky zmíněné v oddíle 2.1.1. Firma je tak stále označením podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku. Jedná se stále o označení, které slouží pouze k provádění právních úkonů, přestože už to není v zákoně výslovně vyjádřeno. Dovodit to můžeme pomocí argumentu a contrario z ustanovení § 396 nObčZ, které říká, že podnikatel, který firmu nemá, právně jedná pod svým jménem. Nedochozí tedy v žádném případě k rozšíření užití firmy i k jiným účelům, například k označování zboží. Užívání k právním jednáním je pořád mezi užití firmy. Při jejím překročení se už nejedná o užívání firmy, ale o užívání jiného označení, například ochranné známky.

Uvedené má za následek, že koncepce firmy se nezměnila a to i přesto, že, jak dále uvidíme, došlo ke změně její právní povahy a povahy subjektivního práva k ní.

3.2.2 Právní povaha obchodní firmy a subjektivního práva k ní

Vzhledem ke změně obsahu pojmu věci v právním smyslu v návrhu občanského zákoníku dochází k závažné změně právní povahy firmy. Nově bude zavedeno široké pojetí věci v právním smyslu. Za věc totiž nový občanský kodex považuje vše co je odlišné od osoby a slouží potřebě lidí. Vidíme, že jde o stejné ustanovení, jaké bylo obsaženo v rakouském Všeobecném zákoníku občanském. Už víme, že firma tuto definici splňuje a můžeme ji tudíž považovat za věc v právním smyslu. Bude se opět jednat o věc nehmotnou. Ustanovení § 468 odst. 2 nObčZ totiž říká, že nehmotnou věcí jsou práva, jejichž povaha to připouští a jiné věci bez hmotné podstaty. Pro nás je důležitá poslední část definice. Firma je právě touto věcí bez hmotné podstaty. Je tomu tak proto, že její existence není závislá na existenci žádného hmotného předmětu. Ten slouží pouze jako její nosič a zdroj jejího poznání.

Obchodní firma je věcí patřící podnikateli. On je jejím nositelem a je oprávněn požadovat, aby se všichni zdrželi zásahů do jeho práva k ní. Má k ní absolutní právo. Toto subjektivní právo podnikatele k jeho obchodní firmě je pak vlastnickým právem k věci, byť částečně modifikovaným souvislostí firmy s osobou podnikatele a jeho podnikem. Podle ustanovení § 950 nObčZ totiž platí, že věc, která někomu patří, je objektem jeho vlastnického práva. Modifikace směrem k osobnostnímu právu je však, jak dále uvidíme, slabší, než byla podle rakouského všeobecného obchodního zákoníku. Majetkovým rysům práva je dán větší prostor.

Jelikož firma bude sloužit k podnikání, bude součástí jeho závodu (§ 473 nObčz). Vazba na něj však bude mnohem slabší, což uvidíme dále.

Můžeme uzavřít, že podle nového občanského zákoníku bude firma nehmotnou věcí stejně, jako tomu bylo podle předválečné právní úpravy a právo k ní bude právem vlastnickým. Shodný závěr bude platit pro všechny předměty průmyslového vlastnictví.

3.3 Struktura a tvorba obchodní firmy

3.3.1 Obecně o tvorbě obchodní firmy

V této oblasti nedojde k žádné věcné změně. Principy tvorby obchodní firmy zůstanou zachovány v takovém výčtu a s takovým obsahem, jako existují v současnosti. Jednou, formální, změnou bude výslovné vyjádření principu jednoty obchodní firmy v textu zákona⁶⁶. Dále přibyla ještě výslovná formulace práva priority, které je důsledkem principu nezaměnitelnosti obchodní firmy.

Ostatní principy si do textu zákona cestu nenašly. Při absenci zákonných ustanovení, která by znamenala odchylku od těchto principů, však musíme dovodit jejich existenci ve stejné podobě, jako existují v současnosti.

Jinak je tomu ale s výjimkami z těchto principů. Jak dále uvidíme, dochází k rozšíření a prohloubení výjimek od principu pravdivosti obchodní firmy.

---

⁶⁶ Ustanovení § 397 odst. 1 věty druhé říká: „*Podnikatel nesmí mít víc obchodních firem*“.

3.3.2 Tvorba nové obchodní firmy v jednotlivých případech

V této oblasti došlo k závažné změně. Už neplatí, že podnikatel jednatel musí mít osobní firmu tvořenou jeho celým jménem a příjmením. Zákon nyní říká, že podnikatel jednatel musí mít zpravidla osobní firmu. Z toho plyne, že může mít i jinou firmu než osobní. Výraz zpravidla podle mě nelze vykládat jinak, než jen jako určitý apel na podnikatele, aby spíše užíval osobní firmu a použití jiné dobře uvážil. Jiný dopad nemá a podnikateli nic nebrání v tom utvořit si libovolný typ firmy, nebo firmu, která je jejich kombinací. Jediným zvláštním požadavkem na takovou firmu je, aby bylo zřejmé, že se nejedná o firmu právnické osoby. Jakým způsobem má být takového odlišení dosaženo, zákon uvádí. Podle mého názoru je naprosto nedostatečným pouhé neuvedení dodatku značícího právní formu podnikatele právnické osoby. Pro bezpečné rozlišení bude třeba do firmy pojmout část, která bude jednoznačně říkat, že jde o firmu fyzické osoby. Inspirací nám může být německý obchodní zákoník, který taktéž umožňuje, aby si podnikatel jednatel vytvořil firmu podle svého uvážení. Výslovně však požaduje přidání zvláštního dodatku, který označuje právní formu podnikatele, obdobně jako je tomu u právnických osob⁶⁷. Nějaký podobný dodatek bude třeba připojit i v našich podmínkách, aby bylo požadavku rozlišitelnosti od firmy právnické osoby učiněno zadost. Tento způsob odlišení se mi jeví jako nejschůdnější.

Další poměrně významná změna, která souvisí s firmou podnikatele jednatelce, je plánována v oblasti staré firmy. V případě, že dojde ke změně jména podnikatele, nebude nutné měnit obchodní firmu připojením dodatku obsahujícím nové jméno podnikatele. Původní firma zůstane zachována, přestože již nebude pravdivá. Jedná se zde tedy skutečně o starou firmu. Nedochozí zde k tvorbě firmy nové, byť obsahově podobné.

Uvedené má za následek značný odklon od principu pravdivosti obchodní firmy. K jeho zmírnění je podnikateli uložena povinnost nové jméno uveřejnit. Volba způsobu spočívá na něm, zákon v tomto směru neklade žádné podmínky. Z povahy věci

---

⁶⁷ Ustanovení § 19 odst. 1 HGB mimo jiné stanoví: „Die Firma muß, auch wenn sie nach den §§ 21, 22, 24 oder nach anderen gesetzlichen Vorschriften fortgeführt wird, enthalten:

1. bei Einzelkaufleuten die Bezeichnung "eingetragener Kaufmann", "eingetragene Kauffrau" oder eine allgemein verständliche Abkürzung dieser Bezeichnung, insbesondere "e.K.", "e.Kfm." oder "e.Kfr.";“.

je zřejmé, že by k uveřejnění mělo dojít takovým způsobem, aby zákazníkům podniku bylo zřejmé, kdo jej provozuje.

Pro podnikatele právnické osoby nepočítá nový občanský kodex s žádnými věcnými změnami týkajícími se tvorby jejich obchodní firmy. Dodrženy budou muset být stále jen obecné principy jej tvorby a navíc zvláštní pravidla platná pro jednotlivé právní formy podnikatelů právnických osob. Tyto budou stanoveny ve zvláštním zákoně. Bude jím zákon o obchodních korporacích.

V nezměněné podobě bude zachována tvorba firmy podnikatele, který je členem koncernu.

3.3.3 Jméno osoby v obchodní firmě

Jisté změny doznají pravidla upravující užívání jména osoby v obchodní firmě. Relevantní ustanovení § 402 nObčZ neřeší pouze případ, kdy je ve firmě uvedeno jméno bývalého společníka nebo člena, ale obecně jakékoliv osoby. Jeho dopad je tak podstatně širší. Ustanovení říká, že taková osoba může souhlas s užíváním svého jména ve firmě odejmout, pouze v případě, že k tomu má tak závažný důvod, že po ní nelze spravedlivě požadovat, aby užívání svého jména ve firmě trpěla. Touto osobou nemusí být pouze bývalý společník nebo člen podnikatele právnické osoby. Ustanovení bude použitelné, i když bude ve firmě uvedeno jméno jiné osoby. Vidím to sice jako dosti problematické z hlediska souladu s principem pravdivosti obchodní firmy, ale pravděpodobně nelze takovou situaci úplně vyloučit. Rozdíl oproti současnosti je také v tom, že zatímco dnes relevantní ustanovení obchodního zákoníku požaduje k dalšímu uvádění jména osoby ve firmě její souhlas a tím pro daný případ nahrazuje ustanovení občanského zákoníku upravující ochranu osobnosti, nová právní úprava počítá s tím, že souhlas k užívání jména ve firmě bude dán podle obecné úpravy ochrany osobnosti a pouze stanoví, za jakých podmínek je možné takový souhlas odejmout. Z toho, že toto ustanovení nového občanského zákoníku nevyžaduje, na rozdíl od § 11 odst. 5 ObchZ udělení souhlasu se nedá usuzovat na to, že takového souhlasu není třeba. Užívání něčího jména ve firmě bez souhlasu jeho nositele představuje závažný zásah do jeho osobnostních práv. Taková osoba se bude moci domáhat ochrany podle příslušných

ustanovení občanského zákoníku, která upravují ochranu osobnosti. Stejný závěr bude platit i pro osobu, která odejme souhlas s užíváním svého jména ve firmě v případě, že podnikatel toto nebude respektovat a svoji firmu nezmění. Je to dáno novou formulací ustanovení upravujícího ochranu firmy. Podrobněji tuto otázku probereme v příslušné podkapitole. Požadavek, aby nositel jména měl k odejmutí souhlasu s jeho užíváním ve firmě závažný důvod, nepředstavuje oproti současnosti žádnou výraznou změnu. Existenci podobného požadavku jsme dovodili z principu výkonu práv v souladu s dobrými mravy i za aktuálně platné právní úpravy. Je ale jen dobře, že toto významné omezení bude v zákoně výslovně vyjádřeno. Zákon dále uvádí demonstrativní výčet situací, kdy bude takový závažný důvod k odvolání souhlasu dán. Bude to například tehdy, když dojde ke změně převažující povahy podnikání, nebo když dojde ke změně vlastnické struktury obchodní korporace. Právo souhlas odvolat má i právní nástupce nositele jména. V případě že nositelem jména bude člověk, bude jeho právním nástupcem jeho dědic. Za dědice bude opět nutno považovat každého, kdo bude dědit, tedy, kdo nabude nějakou majetkovou hodnotu z pozůstalosti. Oprávněnou osobou nebude odkazovník, neboť ten nebude dědicem (§ 1337 odst. 2 nObčZ). Bude-li dědiců více, bude stačit, když souhlas odvolá třeba i jeden z nich. Je to důsledkem použití tvaru jednotného čísla. Právním nástupcem právnické osoby, která zanikne bez likvidace, bude ten subjekt, na který přejde alespoň část jejího majetku. Opět bude stačit, když souhlas s užíváním jména odejme aspoň jeden z takových subjektů.

3.4 Stará obchodní firma

Do této kategorie budou patřit případy, kdy někdo nabude obchodní firmu, lhostejno jakým způsobem. Může se jednat o dědění podniku, jeho převod smlouvou nebo o převod samotné firmy. Všechny tyto případy budou nově podléhat jednotnému právnímu režimu. Pouze případ přechodu firmy na nástupnickou právnickou osobu bude mít samostatnou právní úpravu. Oba právní režimy budou nyní probrány samostatně.

3.4.1 Obecné nabytí obchodní firmy

Ustanovení § 401 odst. 1 nObčZ stanoví obecný právní režim pro případy, kdy někdo nabude firmu, kterou předtím vlastnil někdo jiný. Není přitom rozhodné, jakým způsobem k tomu dojde, ani kdo je původním vlastníkem firmy. Toto ustanovení bude tedy pokrývat všechny situace, které jsou v obchodním zákoníku upraveny samostatnými ustanoveními, která pro ně stanoví odlišná pravidla.

Za pozornost stojí, že už není stanoven zákaz převodu firmy bez závodu, nebo aspoň jeho části. Dochází tak k oddělení firmy od závodu a ta stává samostatným předmětem majetkové dispozice.

Dále je samozřejmě možné nabytí firmy spolu se závodem. Závod může být nabyt na základě smlouvy, nebo děděním.

K nabytí firmy se vyžaduje souhlas jejího vlastníka, nebo jejího právního nástupce. Tím bude u člověka jeho dědic, u právnické osoby taková osoba nebude, v případech na něž dopadá probírané ustanovení, existovat. Aby mohlo k takové situaci dojít, musela by právnická osoba nejprve zaniknout. Právnická osoba může zaniknout buď s likvidací, nebo bez likvidace. Jestliže zanikne s likvidací, nemá žádného právního nástupce. Spolu s ní zanikne i její firma. Jestliže právnická osoba zanikne bez likvidace, osud firmy se nebude řídit probíraným ustanovením, ale následujícím ustanovením § 401 odst. 2 nObčZ. Ještě dodejme, že výkladu pojmu dědic platí to, co už bylo uvedeno výše.

K převzetí firmy je pochopitelně třeba i projevu vůle nového vlastníka firmy, přestože o tom zákon mlčí. Bez něho však není převzetí firmy uskutečnitelné. Vzhledem k tomu, že zákon nestanoví formu ani jednoho z obou nutných souhlasů, platí, že tyto mohou být uděleny zcela neformálně, ústně, nebo i konkludentně. Poslední možnost bude pravidlem u subjektu, který firmu přebírá.

Nový vlastník firmy k ní musí připojit údaj, který vyjadřuje nástupnictví. Jeho podobu zákon neupřesňuje. Znění bude dáno okolnostmi konkrétního případu. Jestliže například firmu bude užívat, ten, kdo ji nabyt se zděděným podnikem, připojí k ní svoje jméno. Všimněme si, že zákon už nemluví o dodatku ale pouze o údaji. Odpadá tak žabomyší spor o to, zda je dodatek možno připojit pouze za firemní kmen, nebo i před

něj. Je zřejmé, že pozice údaje o nástupnictví vzhledem k firemnímu kmeni může být libovolná.

Nový právní předpis přísnější než současná právní úprava v tom ohledu, že požaduje, aby údaj o nástupnictví byl doplňován i v případech, kdy to současný zákon nepožadoval, konkrétně při převodu firmy spolu se závodem nebo jeho částí. Domnívám se, že je tomu tak proto, aby byl vykompenzován závažnější zásah do principu pravdivosti obchodní firmy způsobený tím, že firmu je možno převádět zcela samostatně bez současného převodu závodu nebo jeho části.

Vzhledem k tomu, že firma, kterou bude užívat nový podnikatel, nebude stejná, jako firma, kterou používal vlastník původní firmy, neboť bude doplněna o údaj označující nástupnictví, nebude v žádném z případů spadajících pod probírané ustanovení docházet ke skutečnému převodu obchodní firmy. Pouze vznikne „nabyvateli“ firmy právo, aby se odchýlil od principu pravdivosti obchodní firmy a při tvorbě svojí firmy užil jako její podstatnou část označení, které jako firmu používá jiný podnikatel, který mu k tomu dal souhlas. Toto uvádím na vysvětlenou, neboť v textu výše se držím z důvodu větší srozumitelnosti zákonné terminologie. Ta však naznačuje, že existuje stále jedna firma, která mění vlastníka, a to i přes to, že se mění její znění. Tak tomu ale podle mě ve skutečnosti není. Znění firmy je jedním ze znaků, který ji definuje a odlišuje od jiných firem. Z tohoto plyne, že nová právní úprava nebude znát převod obchodní firmy v pravém slova smyslu, tedy takovou konstrukci, kdy firma zůstává nezměněna a pouze subjektivní právo k ní je převáděno z jednoho subjektu na druhý, zcela obdobně, jako je převáděno vlastnické právo k například k movité věci nebo k ochranné známce. Současná právní úprava takovou situaci zná. Rozdíl je dán tím, že je, jak už bylo zmíněno, dovoleno „převádět“ firmu bez současného převodu závodu. Aby pak nebyl zásah do principu pravdivosti obchodní firmy příliš velký, je nutno i v tomto případě připojovat údaj o nástupnictví. To má za následek, že se už nejedná o tutéž firmu, která byla pouze převedena. Je tvořena firma nová za určitého odchýlení se od principu pravdivosti.

3.4.2 Přejed obchodní firmy

K přejedu obchodní firmy bude moci docházet výhradně při přeměně právnické osoby, kdy tato zanikne bez likvidace a do jejího právního postavení vstoupí jiná právnická osoba. To nepředstavuje žádnou změnu oproti současnosti.

Podle nové právní úpravy se bude jednat jediný případ, kdy bude docházet ke skutečné změně vlastníka firmy. Tedy ke skutečnému derivativnímu nabytí práva k ní. Firma přitom bude stále existovat. Je tomu tak proto, že firma přechází v takové podobě v jaké jí vlastní právní předchůdce. Nabyvatel firmy nemá povinnost připojovat k ní žádný údaj naznačující nástupnictví.

Podmínkou přejedu je pouze souhlas nástupnické právnické osoby. Souhlas zanikající právnické osoby není třeba, to bude nově vyjádřeno výslovně. Na rozdíl od současné právní úpravy také bude výslovně určeno, jaký bude osud firmy v případě, že nástupnických právnických osob bude více než jen jedena. Za takové situace bude nutno určit, na kterou z nástupnických právnických osob firma přejde. Jestliže se tak nestane, nedojde k přejedu firmy na žádnou z nástupnických právnických osob. Firma pak zanikne spolu se svou nositelkou.

3.5 Ochrana obchodní firmy

Opět budou existovat dva systémy ochrany obchodní firmy. Jeden absolutní poskytovaný přímo firemním právem a druhý relativní poskytovaný právem nekalé soutěže. Ve druhém systému nedojde k žádným výrazným změnám, proto se jím zde nebudeme zabývat a zaměříme se místo toho pouze na systém absolutní ochrany, který dozná změn nikoliv zanedbatelných.

3.5.1 Systém absolutní ochrany

Nově bude firemní právo poskytovat ochranu pouze tomu, kdo utrpí újmu na svém právu k obchodní firmě. Takovým subjektem bude pouze vlastník firmy. Pouze tomu svědčí subjektivní právo k obchodní firmě. To znamená zúžení dosahu tohoto systému. Již nebude použitelný pro osobu odlišnou od vlastníka firmy, která by byla poškozena na svých právech neoprávněným užíváním firmy. Taková osoba, za předpokladu, bude moci využít k ochraně svých práv právo nekalé soutěže.

Zákon neříká, jakým způsobem musí k zásahu do práva k firmě dojít. Budou tedy kryty všechny myslitelné způsoby, jakými k tomu může dojít.

Množina nároků, kterých se poškozená osoba může na rušiteli domáhat, je určen odkazem na právo nekalé soutěže. Ustanovení § 2849 nObčZ zakládá především nárok zdržovací a odstraňovací. Je třeba pamatovat na omezení uplatňování zdržovacího nároku, která už byla zmíněna. Na jejich existenci se nic nezmění. Dále může poškozený žádat vydání přiměřeného zadostiučinění, náhrady škody nebo vydání bezdůvodného obohacení. Forma přiměřeného zadostiučinění není určena. Bude jej tedy možné žádat ve formě jak nepeněžité, tak peněžité. Na okolnostech konkrétního případu bude záležet, jakou formu a výši soud shledá přiměřenou a rozhodne o jejím přiznání.

Závěr

Seznámili jsme se podrobně s minulou, současnou i budoucí právní úpravou obchodní firmy. Pokud jde o současnou právní úpravu, byla tato problematika probrána v celé své šíři a bylo poukázáno na partie, jejichž výklad není jednotný. Na tyto otázky jsem se pokusil podat vlastní odpovědi a přesvědčivě je odůvodnit.

Pokud bych měl zhodnotit současně firemní právo, tak, musím říci, že souhrnně vzato se jedná o právní úpravu poměrně kvalitní, která je zcela způsobilá plnit svůj účel a nevyžaduje urgentně žádné zásadní změny. To však neznamená, že k ní nemám určité výhrady. Vzhledem k tomu, že se počítá s tím, že v dohledné budoucnosti bude nahrazena úpravou firmy v novém občanském zákoníku, zaměřím se při formulaci mých výhrad a návrhů de lege ferenda na připravovanou právní úpravu.

Předně uvádím, že nová právní úprava firmy se nebude nijak zásadně lišit od té současné. Dá se o ní říci, že určité nedostatky současného firemního práva sice odstraňuje, avšak zároveň určité nové problematické prvky zavádí. Nejhorší však je, že určité nedostatky současného právního stavu přebírá. Zákonodárce tak zcela nevyužívá příležitosti, která se mu při rekonstrukci soukromého práva nabízí.

Zákonodárce je ovšem třeba také pochválit především za rozšíření pojmu věci v právním smyslu a odstranění nejasné třídy jiných majetkových hodnot, do které firma patří v současnosti spolu s některými dalšími průmyslovými právy. Z hlediska principu jednoty právního řádu by měly být koncepty, které vykazující určité podstatné společné znaky zahrnovány do jedné nadřazené kategorie. Nemělo by docházet ke štěpení právního řádu vytvářením nových kategorií pro pojmy, které se odlišují jen po jevové stránce, zde například svou imateriální povahou.

Bylo by vhodné, kdyby do nové právní úpravy byly výslovně doplněny všechny principy tvorby obchodní firmy, tak aby měly jasnou zákonnou oporu a nemusely být dovozovány pouze výkladem. Doplněn byl pouze princip jednoty firmy, o jehož platnosti a obsahu však neexistovalo mnoho pochybností.

Dalším nevyužitou příležitostí je nezavedení oprávnění podnikatele pod svou firmou žalovat a být žalován, tak jak je to upraveno například v německém obchodním zákoníku. Bez takového výslovného ustanovení bude i za nového občanského zákoníku platit, že podnikatel fyzická osoby musí v soudním řízení vystupovat pod svým jménem

a příjmením. Jeho firma přitom může znít úplně jinak. Když pak dojde v žalobě k označení podnikatele jeho firmou, může se stát, že vůbec nebude jasné, kdo je účastníkem řízení a soud bude muset účastníka vyzvat, aby podání opravil. Je však možné, že zákonodárce má v úmyslu tento nedostatek odstranit až změnou procesního právního předpisu.

Další problém vidím v samotné možnosti podnikatele jednotlivce mít jinou než osobní firmu. Nejeví se mi to jako vhodné a to pro silné spojení osoby s jeho podnikem, které je pro tento případ typické. Je žádoucí, aby veřejnost mohla ihned seznat, jaké fyzická osoba podnik provozuje. Na jejích výkonech totiž zpravidla stojí kvalita nabízeného zboží nebo poskytovaných služeb, a tak by se neměla schovávat například za nic neříkající fantazijní firmu.

S uvolněním pravidel pro tvorbu firmy podnikatele jednotlivce by se snad dalo i smířit, ovšem za předpokladu, kdy by bylo výslovně stanoveno, jakým způsobem se má jeho firma odlišovat od firmy právnické osoby, nejlépe stanovením povinnosti připojit k ní dodatek označující právní formu, který by měl znění stanovené zákonem, obdobně jako je tomu u právnických osob. Stejný způsob odlišení je zvolen i v německém obchodním zákoníku, který podle mého názoru může být českému zákonodárci vhodným vzorem.

Další problém vidím v uvolnění obchodní firmy pro majetkové dispozice a jejím oddělení od podniku. Domnívám se, že firma by měla být převoditelná pouze s podnikem nebo jeho částí. V opačném případě může snadno dojít k zmatení veřejnosti, která si s firmou automaticky pojí určitý podnik a kvalitu jeho zboží a služeb. Povinnost připojit údaj o nástupnictví je jen slabým opatřením proti tomuto nebezpečí.

Jako ne úplně vhodným se mi jeví i omezení absolutní ochrany firmy pouze na případy, kdy někdo zasahuje do práva podnikatele k jeho firmě. Podle mě je vhodné, aby každý mohl vystoupit proti firmě, která není utvořena podle práva. Zájem na dodržování těchto pravidel firemního práva je obecný, neboť do styku s podnikatelem, jehož firma je nezákonná může přijít každý subjekt. Firma je totiž jako jméno podnikatele určena veřejnosti. Každý tak potenciálně může být například uveden v omyl klamavou firmou, nebo být pohoršen nemravnou firmou.

To jsou mé náměty k tomu, jakým způsobem by měl být přehodnocen a případně upraven návrh nového občanského zákoníku ve své části věnované obchodní

firmě. I bez nich však bude nová právní úprava dostatečná a plně způsobilá plnit svůj účel, stejně jako toho je schopna ta současná.

Seznam použitých zkratek

ABGB.....	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch
AHGB.....	Allgemeines Handelsgesetzbuch
HGB.....	Handelsgesetzbuch
nObčZ.....	návrh nového občanského zákoníku
ObčZ.....	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ObchZ.....	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
O. S. Ř.....	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
UGB.....	Unternehmensgesetzbuch

Seznam použité literatury a pramenů

1. Učebnice, komentáře, monografie

- Boháček, M.: Obchodní zákoník - komentář, Prospektum, Praha 1997
- Devátý, S., Toman, P.: Ochrana dobré pověsti a názvu právnických osob, Linde, Praha 1999
- Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Bova Polygon, Praha 2002
- Eliáš, K. a kol.: Obchodní zákoník – Praktické poznámkové vydání, 4. přepracované a rozšířené vydání, Linde, Praha 2004
- Eliáš, K., Bejček, J., Hajn, P., Ježek, J. a kol.: Kurs obchodního práva, Obecná část, Soutěžní právo, 5. vydání, C. H. Beck, Praha 2007
- Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Linde, Praha 2008
- Fiala, J. et al.: Občanské právo hmotné. 3. vydání. Masarykova univerzita. Brno 2002
- Hendrych, D. a kol.: Právnický slovník, 3. podstatně rozšířené vydání, C. H. Beck, Praha 2009
- Knapková, M., Švestka, J., Dvořák, J., et al.: Občanské právo hmotné. Svazek II. 4. vydání. ASPI, Praha 2006
- Kobliha, I., Kalfus, J., Krofta, J., Svobodová, Y.: Obchodní zákoník – úplný text s komentářem, Linde, Praha 2006
- Patakyová, M. a kol.: Obchodný zákonník: komentár, 2. aktualizované vydání, C. H. Beck, Praha 2008
- Pazourek, J. (redaktor): Ottův obchodní slovník, J. Otto, Praha 1912
- Pelikánová, I., Kobliha I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, Linde, Praha 1994
- Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. aktualizované vydání, Linde, Praha 2003
- Pelikánová, I.: Obchodní právo I, vydání 1., ASPI, Praha 2005
- Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. I. díl., 1. vydání. Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009

Raban, P. a kol.: Obchodní zákoník, 5. doplněné vydání, Eurounion Praha, s.r.o., Praha 2007

Randa, A.: Soukromé obchodní právo rakouské, vydání třetí, J. Ottto, Praha 1908

Stuna, S. a kol.: Obchodní zákoník s podrobným komentářem pro právní a podnikatelskou praxi, Trizonia, Praha 1992

Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník: komentář, 5. vydání, C. H. Beck, Praha 1998

Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník: komentář, 12. vydání, C. H. Beck, Praha 2009

Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník – komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2009

2. Odborné články

Bartošíková, M.: K právní úpravě obchodního jména v obchodním zákoníku, Právní rádce, 1994, č. 3, str. 17

Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným. Obchodní firma společnosti. ASPI 2002/26

Effmert, J.: K některým aktuálním otázkám nekalosoutěžních jednání II., Průmyslové vlastnictví, 1993, č. 5, str. 137

Pelikánová, I.: Firemní právo v novém obchodním zákoníku, Právní praxe v podnikání, 1993, č. 6, str. 1

Hajn, P.: K úpravě obchodního jména, Časopis pro právní vědu a praxi, 1995, č. 1, str. 18

Hajn, P.: Vyvolání nebezpečí záměny, Právo a podnikání, 1994, č. 5, str. 6

Ježek, J.: Ochrana obchodního jména, Daňová a hospodářská kartotéka, 1996, č. 1, str. 5

Pokorná, J., Večerková, E.: Jméno společníka – fyzické osoby jako součást firmy, Právní fórum, 2008, č. 11, str. 460

Kincl M.: Ochrana dobré pověsti právnické osoby, Daňová a hospodářská kartotéka, 2003, č. 7, str. 64

- Lochmanová, L.: Poznámky k problematice obchodního jména, Právo a podnikání, 1996, č. 5, str. 4
- Macek, J.: Ochrana obchodního jména – příklady z praxe, Průmyslové vlastnictví, 1994, č. 12, str. 365
- Munková, J.: Případy nekalé soutěže – obchodní jméno, ochranná známka, Bulletin advokacie, 1998, č. 1, str. 28
- Havlín, M.: Používání obchodního jména, Právní rádce, 1994, č. 10, str. 41
- Zdražil, M.: Významný atribut podnikání, Ekonom, 1995, č. 43, str. 62
- Tomsa, M.: Obchodní jméno – pojem, Obchodní právo, 1997, č. 4, str. 17
- Ryška, M.: Zdržovací a odstraňovací žaloby proti neoprávněnému užívání firmy obchodní společnosti, Právní rozhledy, 1998, č. 2, str. 66
- Pelikánová, I.: Firemní právo v novém obchodním zákoníku, Právní praxe v podnikání, 1993, č. 6
- Pelikánová, I.: Firemní právo v praxi rejstříkových soudů, Právo a zákonnost, 1992, č. 10, str. 619
- Tomsa, M.: Dodatek označující právní formu obchodního jména, Obchodní právo, 1997, č. 4, str. 18
- Bartošíková, M.: K obchodnímu jménu podnikatelů – fyzických osob, Obchodní právo, 1994, č. 3, str. 3

3. Judikatura

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 12. 1998 sp. zn. 33 Cdo 2272/98
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 2 Odo 600/1997
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. září 2004 sp. zn. 32 Odo 47/2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2008 sp. zn. (Rc) 29 Cdo 201/2007
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. září 1931 sp. zn. R II 362/21
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 2. září 1925 R I 583/25
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 1925 sp. zn. R II 327/25
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. ledna 2002 sp. zn. 21 Cdo 315/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. září 2004 sp. zn. 32 Odo 47/2004
Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. června 1995 sp. zn. 15 Co 318/95
Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 12. 1993, sp. zn. 3 Cmo 573/93
Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 10 1994, sp. zn. 3 Cmo 808/93
Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze zde dne 9. 6. 1994, sp. zn. 6 A 96/93
Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Cmo 233/1992
Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Cmo 371/1995
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 3. 1997, č. j. 7 A 155/94 -38
Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 8. 1993 sp. zn. Cmo 234/93
Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 3. 4. 1997 sp. zn. 3 Cmo 454/96
Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 4. 1999 č. j. 3 Cmo 52/98
Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 9. 1993 sp. zn. 6 Cdo 14/93
Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 10. 1994 sp. zn. 3 Cmo 808/93
Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 8. 1993 sp. zn. Cmo 234/93
Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 3. 4. 1997 sp. zn. 3 Cmo 454/96
Vážný 6100 (1926)
Vážný 6241 (1926)
Vážný 168 (1919)
Vážný 1178 (1921)
Vážný 5661 (1926)
Vážný 1688 (1922)
Vážný 2532 (1923)
Vážný 3248 (1923)
Vážný 5572 (1925)
Vážný 6567 (1926)
Vážný 7165 (1927)
Vážný 16818 (1938)
Vážný 7165 (1927)
Vážný 5577 (1925)
Vážný 8610 (1929)
Vážný 13741 (1934)

4. Právní předpisy

Císařský patent JGS Nr. 946/1811, všeobecný zákoník občanský

Zákon č. 1/1863 ř. z., obecný zákoník obchodní

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách

Zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví

Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách

Zákon č. 452/2001 Sb., o ochraně označení původu a zeměpisných označení

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Abstract

The diploma thesis attempts to provide an overview of legal regulation in field of trade name and its protection. It focuses especially on relatively complex issues connected with legal nature of the trade name as a subject-matter of legal relationship and nature of entrepreneur's right to it. Only little attention is paid to these problems in scientific literature and the conclusions are not unanimous. That is the reason why I chose this topic for my research.

The present text is divided into five parts, namely introduction, three chapters and conclusion. The introduction highlights goals of the thesis, its structure and research methods that will be used in order to reach the defined ends.

Chapter One deals with history of the trade name since the second half of the 19th century until the recent regulation came into effect in 2001. The main purpose of this part is to familiarize the reader with inspiring pre-World War II era regulation.

Chapter Two describes contemporary legal regulation of trade name contained in the Czech commercial code. The chapter consists of six subchapters, each of which examines different issues related to trade name. The first subchapter attempts to define essential traits of the trade name as a legal concept and to find borders between the trade name and other similar concepts, such as trade mark. Subchapter two deals with nature of entrepreneur's right to trade name. Subchapter three explains rules which must be adhered to when trade name is being created. These rules govern both, structure and content of trade name. Subchapter four focuses on use of trade name. It examines whether the trade name may be subject to license agreement. Subchapter five describes assignment of the trade name. The last subchapter shifts the focus on legal protection of the trade name. It describes two main systems of legal protection. The first system is called absolute system of protection because it provides remedy irrespectively of legal status of infringer and its relationship to trade name's owner. The second system of protection is unfair competition law. This system is labeled relative since it grants remedy solely in cases where there is relationship of competition between the infringer and harmed party.

Chapter Three analyzes rules of trade name law contained in drafted civil code using descriptive-comparative method. Its structure is basically analogous with the one

of the preceding chapter. The chapter is divided into five subchapters, each of which explains prospective changes to particular areas of trade name law.

Conclusion points out weak points of both, present and drafted regulations. I suggest certain changes to be done in new civil code in order to make its rules governing trade name clearer and effectively protecting the public from unlawful usage of trade name.

Obchodní firma, koncepce právní úpravy a ochrana

Klíčová slova

Obchodní firma

Práva k nehmotným statkům

Nekalá soutěž

Trade name, conception of legal regulation and protection

Key words

Trade name

Rights to intangible property

Unfair competition